

Een litertje spiritualiteit voor dorstige kerkgangers

THEMA: SPIRITUEEL BIJTANKEN

10 **DUBBELGESPREK** 'JE ZIT HIER NIET OM IETS TE HALEN' > 14 **WESTERKAMP** WAAROM NEW WINE NODIG IS >
18 **TEKORT** GKV-PREDIKANTEN BEZINNEN ZICH OP SPIRITUALITEIT > 26 **AVG** WAT MOET JE ER ALS KERK MEE?

06 **OPINIE**

Wie God ontmoet, kan aan het werk

Spiritueel bijtanken is van alle tijden en religies. Wel krijgt het in elke tijd zijn eigen vormen, waarmee het een eigen impact op het gemeente zijn heeft. Het is daarom goed om stil te staan bij wat we eigenlijk doen als we spiritueel bijtanken, welke vormen we daar nu voor hebben en wat de invloed ervan is op het lid zijn van een lokale gemeente.

10 **DUBBELGESPREK**

'Je zit er niet om iets te halen, maar om iets te brengen'

Het lijkt onder gereformeerde christenen steeds meer een blijvertje te worden om minimaal eens per jaar buiten de eigen kerk spiritueel bij te tanken. Er zijn conferenties en retraites te over. Biedt de eigen kerk niet genoeg? Een tweegesprek met spreker en coach Arie de Rover en GKv-predikant Paul Voorberg. 'Ik bemerk in onze kerkdiensten schroom om je hart te laten spreken.'

26 **TOERUSTING**

De AVG, je kunt er niet omheen

De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) is per 25 mei van kracht geworden. In de kranten en op televisie wordt veel aandacht gegeven aan de gevolgen ervan. Hoe zit het met de kerk? Wat moet je er als kerk mee? En ook: wat betekent de AVG voor mij als gemeentelid?

32 **JEUGDWERK**

Avondmaal met kinderen

Het is niet gebruikelijk dat kinderen en tieners belijdenis doen en deelnemen aan het avondmaal. Bijzonder eigenlijk als je bedenkt dat Luther kinderen vanaf een jaar of zeven daarvoor geschikt vond. Paul Smit is voorstander van het deelnemen van jonge mensen aan het avondmaal. In zijn ogen biedt de afstemming van leeftijdsfase en begripsniveau genoeg mogelijkheden om het avondmaal zonder leeftijdsbeperkingen te vieren.

28 **ONTMOETING**

'Ik mag nu in vrijheid leven. Wat een rijkdom!'

Voor organisatieadviseur Ad van der Lugt is de wereld een speeltuin. Als je die metafoer doortrekt, zit hij het liefst in de ontdekhoek van die tuin: een zandbak waarin je de mooiste dingen opgraaft en deelt met anderen. Dat is waar hij voor en uit leeft: verwondering, verbinding en samen oplopen in de reis naar huis, naar God.

34 **MISSIONAIR**

De armoedecirkel

Jan-Matthijs van Leeuwen en zijn collega Jaap Dekker verzorgen gastlessen aan een theologische opleiding in N'djamena, de hoofdstad van Tsjaad. De studenten beschikken lang niet allemaal over de vaardigheden die je van studenten mag verwachten. Ze zijn niet minder slim dan studenten elders in de wereld. Ze zijn arm en krijgen daardoor maar een fractie van de mogelijkheden die studenten elders in de wereld hebben.

18 INTERVIEW

'Als de kerk deed wat ze moest doen, was New Wine niet nodig'

Christenen van gereformeerden huize doen hun spirituele boodschappen steeds vaker buiten de eigen kerk. Komen ze met een kar vol inspiratie terug in hun kerk, is er niemand die wil proeven. Jammer als dat gebeurt, zeggen de predikanten Jeannette en Dick Westerkamp uit Houten. 'Die mensen zouden gezegend moeten worden.'

18 OPINIE

GKv-predikanten bezinnen zich op hun eigen spiritualiteit

'Geloof zat en zit te veel in ons hoofd', ontdekte ds. Maarten van Loon de afgelopen jaren. 'Ik lijk meer op de oudste zoon uit de bekende gelijkenis dan mij lief is.' Binnen de vrijgemaakte traditie is er naast een spiritueel tegoed volgens hem ook een spiritueel tekort ontstaan. Op het jaarlijkse GKv-predikantencongres dat volgende week gehouden wordt, gaat hij daarop in. Hij schrijft er voor *OnderWeg* alvast een persoonlijke bijdrage over.

EN VERDER:

- 4 **Praktijklokaal**
- 12 **Redactioneel Esther de Hek**
- 17 **Nieuws**
- 17 **Colofon**
- 20 **Stimulans**
- 21 **Column Joost Smit**
- 22 **Eyeopener**
- 31 **Column Dick Westerkamp**

Stockbeelden: Sara Farshchi/Unsplash (pagina 1); Alexas_Fotos/Pixabay (pagina 4 boven); Claudia Soraya/Unsplash (pagina 4 onder); Corazón espinado/Wikimedia (pagina 5 boven); Ben White/Unsplash (pagina 5 onder); Wagner Okasaki/Shutterstock (pagina 6-7); Bringolo/Shutterstock (pagina 8); T-Kot/Shutterstock, hvostik/Shutterstock en art-sonik/Shutterstock (pagina 18-19); JordanSimeonov/iStock (pagina 22); HYWARDS/iStock (pagina 26); Thoom/Shutterstock (pagina 33).

Heerlijk hybride!?

Spiritueel bijtanken. Gevoelsmatig past het laatste woord niet goed bij het eerste. Meestal gaat bijtanken over plastische en praktische zaken. Je weet bijvoorbeeld dat de benzinetank niet zó vol meer is. Dan tank je een beetje bij. Of je realiseert je dat je te veel werkte. Dan neem je een dagje vrij. Maar *spiritueel* bijtanken, dat past niet, dat is van een andere orde, toch?

Ook al is dit zo, spiritueel bijtanken komt voor. Het bestaat al veel langer. En het is, of lijkt, onder ons een blijvertje geworden. In de *OnderWeg*-special van 2016 zegt één van de geïnterviewde predikanten: 'Simpelweg in de kerk zitten en luisteren volstaat niet meer. Om God te ervaren, moet je minstens naar Soul Survivor.' Aan Soul Survivor zijn vele andere bijtankopties toe te voegen: een stoere trip met de 4e Muskietier, een kloosterverblijf, Opwekking, New Wine, vul maar in.

Hoe zit het nou met spiritueel bijtanken? Deze *OnderWeg* gaat op zoek naar een antwoord op die vraag. Eigenlijk moet ik dit anders formuleren: naast de onder ons feitelijk aanwezige behoefte aan spiritueel bijtanken plaatst *OnderWeg* deze stelling: wij hebben de kerk toch? Want ergens ligt daar het spanningsveld: heb je het nodig, het bijtanken, om te blijven rijden (lees: om bij je kerk betrokken te blijven)? Of fungeert het bijtanken als een litertje extra dat jouw blij-zijn-met-de-kerk vergroot en waar jouw gemeente baat bij heeft?

Hiervoor noemde ik de benzinetank. Meestal praat je dan over een auto die rijdt met een verbrandingsmotor. Er zijn ook hybride auto's waarin een kleine elektromotor de verbrandingsmotor helpt. Misschien aardig om jezelf eens deze twee vragen te stellen. Is spiritueel bijtanken net zoiets als dat kleine motortje, waardoor de krachtbron – de kerk – voor jou des te beter functioneert en floreert? Of staan, gek gezegd, beide aandrijvingstechnieken voor jou los van elkaar? De elektromotor is lekker zuinig en eigentijds, dat

geeft een kick; de klassieke motor, nou ja, daar moet je het nu eenmaal mee doen. Reageren kan via redactie@onderwegonline.nl, www.onderwegonline.nl of onze sociale media.

Leendert de Jong,
hoofdredacteur *OnderWeg*

Duurzaamheidscoördinator in NGK Enschede

Op de kaart van groene kerken wordt ook de NGK Enschede vermeld. Deze kerk is al langer intensief bezig met het thema duurzaamheid. 2017 stond in het kader van de uitrol van eerder opgestelde plannen die vooral gericht waren op bewustwording (zie hierover www.onderwegonline.nl/6000-ngk-enschede-op-weg-naar-duurzaamheid). Inmiddels is dit speciale project afgesloten. Wat heeft het opgeleverd? Zijn er concrete punten aan te wijzen?

Uit het eindverslag wordt duidelijk dat naast het realiseren van een aantal praktische maatregelen (groen gas, ledverlichting en dergelijke) duurzaamheid nu permanent op de agenda van de diverse commissies staat. Er is ook een jaarlijkse duurzaamheidszondag ingesteld, de derde zondag van oktober. Moeilijker te meten, maar zeker waarneembaar is de impact op gemeenteleden: 'We hebben als commissie gemerkt dat het maken van duurzame keu-

zes meer dan voorheen wordt gezien als een integraal onderdeel van een christelijke levensstijl.' Projectleider Joanne Vinke-de Kruyf geeft enkele praktische voorbeelden: 'De startweekendcommissie heeft een duurzame bingo georganiseerd, waarbij de gemeenteleden zelf prijzen konden aanleveren. En tijdens de jaarlijkse barbecue was er in het afgelopen jaar veel minder vlees en bracht iedereen zelf een bord, beker en bestek mee.' Ook viel het op dat leden van de andere gereformeerde kerken in Enschede belangstelling toonden voor het project.

Groene diaken

De bedoeling van het project in 2017 was dat duurzaamheid een permanente plek zou innemen in het leven van de gemeente. Is dat gelukt? Niet helemaal, zo blijkt. De projectcommissie had bijvoorbeeld gepleit voor een 'groene diaken'. Joanne Vinke-de Kruyf: 'We wilden een groene diaken aanstellen, maar hier kon de diaconie niet mee uit de voeten. Vandaar dat we gekozen hebben voor een centraal aanspreekpunt/aanjager die rechtstreeks rapporteert aan de Raad Algemene Zaken.' Voorlopig neemt zij die functie waar. Het is de bedoeling dat deze 'aanjager' contact houdt met het netwerk van groene kerken in Nederland, en bij zaken rond duurzaamheid met de diverse

De speciale aandacht voor een aantrekkelijke omgeving voor bijen past goed bij de eigen kerktuin.

commissies binnen de gemeente en met de Raad Algemene Zaken. De coördinator geeft ook tips inzake duurzaamheid in het plaatselijke kerkblad. Niet alles in het project was een succes: er was bijvoorbeeld geen belangstelling voor een speelgoedruilbeurs en het bleek niet mogelijk om over te stappen naar een duurzame bank. Voor de toekomst zijn er nog wensen, bijvoorbeeld meer samenwerking met de burgerlijke gemeente Enschede. Die heeft een project 'Enschede bloeit op', gericht op het bevorderen van de biodiversiteit binnen de bebouwde kom. Hierbij is speciaal aandacht voor een aantrekkelijke omgeving voor bijen en dat past goed bij de eigen kerktuin.

Webtips

- ngkenschede.nl/lasonderkerk/groene-kerk.html
- www.groenekerken.nl/kerken/enschede-2

GKv Houten 'ziet' prostituees

In de omgeving van Utrecht is de stichting El Roi actief. Deze stichting zet zich in voor prostituees in de stad Utrecht. In een recente kerkdienst van de GKv Houten, met het thema 'God ziet mij, Hij ziet naar mij om', kwamen mensen van de stichting vertellen over hun werk. Ze riepen de gemeente op om voor dit werk te bidden en om het werk financieel en metterdaad, als

vrijwilliger, te steunen. De naam van de stichting gaat terug op Genesis 16. In dit Bijbelgedeelte vlucht Hagar weg uit de tent van Abraham; bij een bron merkt zij dat God haar wél ziet: 'U bent een God van het zien.' Gezien, maar niet bekeken worden, dat is voor prostituees belangrijk. De stichting wil deze houding in haar werk uitdragen. Er zijn nog veel pros-

tituees in Utrecht actief, ook al is de oude prostitutiezone aan het Zandpad gesloten. Inmiddels is er een nieuwe locatie aan het ontstaan. Bovendien omvat de seks-industrie veel meer sectoren waarin prostitutuees actief zijn. In de presentatie wees El Roi op de complexiteit van het probleem,

vooral omdat prostitutie zo veel verschillende oorzaken heeft – armoede, geweld, oorlog, ongelijkheid, misbruik in vroegere jaren, incest – én verbonden is met andere, negatieve verschijnselen in de samenleving, zoals criminaliteit, mensensmokkel, mensenhandel en pornografie.

Webtip

www.elroi.nl

NGK Culemborg en de omgekomen Joden

Speelt het verleden van het gebouw waarin je als kerkelijke gemeente elke zondag samenkomt, een rol in wat je doet en zegt? In ieder geval wel voor de NGK in Culemborg. Die gemeente komt samen in een oude synagoge. In het *Venster*, het mededelingenblad van Culemborg, geeft Harm Peter Smilde vlak voor 4 mei aandacht aan het verleden van wat nu het kerkgebouw is. Hij herinnert aan de datum van de deportatie: vrijdag 9 april 1943. Hij noemt een aantal weggevoerde Joden bij naam, vertelt iets over hun geschiedenis en zegt dan: ‘Het zijn

maar een paar namen van mensen die in de vooroorlogse jaren op sjabbat naar de synagoge liepen. In hun voetstappen lopen wij op zondagochtend naar de deur van wat nu onze kerk is. Een bedehuis voor alle volkeren. Wij zitten waar zij eens zaten.’ Met de woorden over het bedehuis verwijst Smilde naar de tekst uit Jesaja 56:6-7 die boven de ingang van de synagoge staat, zoals bij veel synagogen. In die tekst zegt de HEER: ‘ieder die de sabbat in acht neemt en niet ontwijdt (...) hem breng Ik naar mijn heilige berg, hem schenk Ik vreugde in mijn huis van gebed’.

Het kerkgebouw van de NGK Culemborg.

Gebedstiendaagse in Alkmaar

Na de hemelvaart van Jezus bleef de kleine kring volgelingen volharden in gebed, wachtend op de vervulling van zijn belofte met Pinksteren. Op een soortgelijke manier beleggen ook de kerken van Alkmaar (NGK/CGK en GKv) tien dagen van gebed tussen Hemelvaart en Pinksteren: ‘Want wij zijn op de aarde en hoe zal zijn koningschap hier zichtbaar worden? Doordat wij kracht ontvangen als de Geest over ons komt.’ Gedurende deze tien dagen zijn er bijeenkomsten, afwisselend bij mensen thuis. In de aanbeveling hiervoor staat: ‘Start door naar een lied te luisteren of door te bidden, probeer de tijd niet vol te keuvelen, maar echt de tijd te nemen voor gebed. Je kunt aan het begin van de avond dank- en bidpunten op een groot papier verzamelen.’ Andere tips zijn om te bidden voor de gemeenten, ‘voor de vervulling van de Geest en de eenheid in de Geest, voor de leiders in de gemeenten, voor onze

missionaire roeping. Denk bij dat laatste ook aan de missionaire projecten in de buurt.’

Wie God ontmoet, kan aan het werk

Spiritueel bijtanken is van alle tijden en religies. Wel krijgt het in elke tijd zijn eigen vormen, waarmee het een eigen impact op het gemeente zijn heeft. Het is daarom goed om stil te staan bij wat we eigenlijk doen als we spiritueel bijtanken, welke vormen we daar nu voor hebben en wat de invloed daarvan is op het lid zijn van een lokale gemeente.

tekst **Wim Dekker**

Spiritueel bijtanken buiten je eigen gemeente is een oud gegeven. Het lijkt zelfs een wezenskenmerk van spiritualiteit. Zo ben ik er in ieder geval wel mee opgevoed. Mijn ouders, bevindelijk-gereformeerd, trokken in de jaren zeventig jaarlijks op naar ontmoetingsdagen met meditaties, niet-ritmische samenzang, boekenkramen en broodjes warme worst. In gereformeerde kring had je de jaarlijkse Schooldag. Ook een spirituele ervaring. Even voelde je je opgenomen in een groter geheel dat welhaast het

voorportaal van de hemel leek te zijn, zo ongeveer beschreef Hilbrand Rozema het in een column in het *Nederlands Dagblad*. Hans Werkman weet dezelfde sfeer op te roepen in zijn boek *Het hondje van Sollie*.

Bijtanken buiten de eigen woonplaats, waar zich het dagelijkse en veelal wat burgerlijke geloofsleven afspeelt, lijkt een kenmerk van het ware geloof te zijn. Het is van alle tijden en richtingen. Bevindelijken zochten gezelschappen op, katholieken pelgrimeerden, moslims

bezoeken Mekka, Jezus ging naar de tempel en Johannes trok de woestijn in, gevolgd door tal van woestijnvaders. Alsof het ware geloof of de beoogde spirituele ervaring in de eigen synagoge, moskee of kerk niet te vinden zou zijn.

Drastisch

Het valt niet mee om helder te omschrijven wat spiritueel bijtanken behelst. Dat komt vooral doordat spiritualiteit een weinig helder begrip is. In dit artikel vat ik spiritualiteit op als een beleving van

Een pelgrim op weg naar Santiago de Compostela. Een uiting van geestelijke verveling of oprechte beleving van het geloof?

het geloof of een ervaring van God. We hebben het hier per slot van rekening over christelijke spiritualiteit. Met de nadruk op die ervaring van God of beleving van het geloof is niet alles gezegd. Die ervaring doet iets met je geloof; het wordt erdoor verdiept, vernieuwd, veranderd. Tegelijkertijd heeft de spirituele ervaring ook invloed op de blik op je eigen leven. Het is van invloed op je zinsbeleving, de beleving van je toekomst (in termen van moed, hoop en groei) en de beleving van relaties. Ten slotte kan een spirituele ervaring doorslaggevend zijn voor de invulling van je levensweg. Al deze elementen zien we terug in de beschrijving van de spirituele ervaring

van Paulus op weg naar Damascus. Die ervaring veranderde zijn geloof drastisch. Zijn hele godsleer stond op de kop. Zijn carrière als farizeeër verloor direct aan betekenis. Vanaf dat moment richtte hij zijn leven erop om met Christus te zijn. Hij trad toe tot de gemeente en werd een apostel. Hiermee is natuurlijk niet gezegd dat elke christelijke spirituele ervaring dergelijke drastische gevolgen heeft. Dat zou heel vermoeiend zijn. Maar een spirituele ervaring is wel altijd méér dan het gewone. Het licht je er even boven uit. Er zit ook altijd een kritisch element in. Het onthult tekorten ten opzichte van je geloof, je leefstijl, de leefstijl van je gemeente of de wereld waarin je leeft.

Volgepropt

Het kritische element in de spiritualiteit maakt duidelijk waarom spiritueel bijtanken niet goed in je eigen gemeente kan. Het afwijkende is nodig om die ervaring op te doen. Nieuwe geloofsvormen of nieuwe geloofstaal vormen veelal de bedding van nieuwe spirituele ervaringen. De ongewone manier waarop gesproken wordt over God en de nieuwe of bijzondere rituelen bieden ruimte voor een nieuw zicht op God of je geloof.

De stilte in een klooster kan verdieping geven aan de altijd al troostende woorden 'stil worden tot God'. Tegelijk geeft het ergernis over de volgepropte kerkdiensten in je eigen gemeente. Samen God loven bij Opwekking heeft eenzelfde effect. Al prijzend voel je je opgenomen in een grote liefde en eerbied voor God. Je wordt gewoon blij van God, dat Hij er is en dat jij Hem groot kunt maken. Bewondering doet iets met hoe je jezelf beleeft en ziet. Je voelt je opgenomen in zijn liefde of je beseft dat het anders moet met je leven.

Die spirituele ervaring maakt ook kritisch naar je eigen gemeente. Daar zing je spaarzaam enkele versjes, word je niet opgenomen, mag je blij zijn als je getroffen wordt door een enkele regel. Daar heeft alles het karakter van gewoonte, starheid, soberheid. Ook dat, zegt die nieuwe ervaring, moet anders. Op bedevaart gaan betekent op zichzelf al dat je een kritische houding aanneemt tegenover het gewone, lokale leven. Je wijdt je met lichaam en ziel, in tijd en ruimte toe aan God, omdat het gewone leven 'verzondigd' is. Op bedevaart gaan is dan een soort boetedoening of een vorm van heling zoeken, omdat het gewone leven problematisch is geworden door ziekte, verlaten of rouw. In beide gevallen kon het blijkbaar niet lokaal en moest je eruit. Het lokale geloofsleven schoot tekort. Ook om die reden schreef ik hiervoor

>>

Het is nog maar de vraag of wij in het klooster op zoek zijn naar God.

al dat spiritueel bijtanken een wezenskenmerk is van spiritualiteit. Want alleen zo kan de Geest nieuwe dingen doen en leven brengen in een verstarrende geloofspraktijk. Jezus was zo'n verstoorder van de lokale geloofspraktijk in de drie jaar dat Hij in Israël rondtrok. En ook de profeten hadden er een handje van!

Verhevingen

Is er dan geen spirituele ervaring mogelijk in je eigen gemeente? Jawel, maar die ervaring zal in de meeste gevallen niet kritisch zijn ten opzichte van de gemeente en het daar gepraktiseerde geloof. De spiritualiteit komt daar immers uit voort. Het kritische gehalte van de ervaring richt zich meestal tegen het eigen leven. Het bepaalt je

bij je tekorten of verdiept de geloofspraktijk die er al is. Slechts in enkele gevallen leidt een dergelijke spirituele ervaring tot een lokale revolutie, een opwekking of een geheel nieuw zicht op God of het leven met God. In het algemeen zijn lokale spirituele ervaringen verhevingen van het gewone leven. Daarmee zijn ze misschien ingrijpend voor het individu, maar makkelijk te integreren in het gemeentelven. Voor de gemeente betekent het dat het geloof leeft. De Geest werkt, veelal een vreugdevol iets. In ieder geval heeft niemand er last van.

Rituele dans

Spirituele ervaringen heb ik tot hier toe vooral als bijzondere geloofservaringen neergezet, ervaringen die een vernieuwd of verdiept zicht geven op God en het leven met God. Mooie en waardevolle ervaringen dus. Het is niet gek dat mensen daarnaar verlangen. Toch kun je er kanttekeningen bij plaatsen. Want het is typerend voor onze tijd dat wij op zoek zijn naar een verheving van onze (geloofs) ervaringen. Het is hip om intensief te willen beleven. Maar wat zegt dat over onze waardering voor het gewone leven? Eén van de mooiste kritieken op onze beleveniscultuur levert socioloog Zygmunt Bauman (1925-2017). Hij heeft het niet over spiritualiteit, maar over consumptie. Maar de manier waarop hij ons verlangen tijdens het rituele shoppen beschrijft, doet bijna spiritueel aan. Wandelend door de winkelstraat zijn wij op zoek naar een ultieme aanschaf. Wat wij zoeken, is ons vaak nauwelijks helder. Het is een vaag, ongedefinieerd verlangen. Tijdens het slenteren in de massa, langs etalages en door winkels, wordt dat verlangen als vanzelf concreter. Omdat wij zien dat anderen het hebben of omdat het zo prikkelend gepresenteerd wordt. Als vanzelf groeit de begeerte, die wij dan ervaren als een diep verlangen. Het leven krijgt pas zin als wij het zelf ook hebben.

Als in een rituele dans lopen we vervolgens rond het object van ons verlangen heen en weer. We begeren, stellen de aanschaf nog uit, praten erover met mensen die het ons wel zullen aanprijzen, kijken nog eens goed, rekenen uit dat het toch wel kan en gaan vervolgens tot de aanschaf over. Met een tintelend geluksgevoel. We schaffen niet een product aan, nee, we kopen een ervaring. Bauman is in dit opzicht een echte scepticus. De droomaanschaf wordt bij hem al gauw een illusie. In zijn ogen zijn wij koopziek. We schaffen niet iets aan omdat we het nodig hebben, maar omdat onze begeerte gewekt is. En die begeerte is zo eenvoudig te wekken omdat we ons oneindig vervelen met onze luxe en welvaart. Ons dagelijkse leven is zo gewoon en we leven ons leven zo oppervlakkig, zonder morele diepgang en geloof, dat we steeds weer op zoek gaan naar ervaringen die ons het gevoel moeten geven dat we echt leven. Het treurige is dat de sensatie van de aanschaf ons slechts tijdelijk verheft boven die zee van verveling. Soms realiseren we ons tijdens het afrekenen al dat ook dit ons niet wettelijk gelukkig maakt en richten we ons verlangen alweer op een nieuwe illusie.

Toprestaurant

Baumans kritiek op onze consumptiecultuur is makkelijk toe te passen op aspecten van ons spiritueel bijtanken. Het is nog maar de vraag of we in het klooster of tijdens Opwekking op zoek zijn naar God. Misschien gaat het ons veeleer om een vlucht uit de verveeldheid en troosteloosheid van ons geestelijke leven. Alsof onze ziel verwend moet worden in een spiritueel viersterrenresort, omdat we te lui zijn voor de omgang met God in ons dagelijkse leven. Misschien gaat het ons niet zozeer om God, maar om onze spirituele zelfontplooiing. Spiritueel bijtanken als uiting van een consumptiecultuur en een cultuur van geestelijke verveling.

Als deze analyse deugt, werpt dit een heel ander licht op de kritiek die voortkomt uit de spirituele ervaringen die we opdoen in kloosters of evangelische happenings. Dan heeft die kritiek op het armoedige spirituele aanbod van de gemeente een verwend karakter. Zoals het goedkoop is kritiek te leveren op het koken als je net in een toprestaurant hebt gegeten. Een kerk is geen klooster, de begeleidingsband van de gemeente is niet te vergelijken met de professionele band op Opwekking en de voorganger is 'slechts' een gemeentedominee en geen gevierd spreker. Voordat je op grond van je spirituele ervaring elders kritiek levert op de spirituele schraalheid van je eigen gemeente is enig zelfonderzoek gewenst.

Truckchauffeurs

Deze kritische analyse van spiritueel bijtanken buiten je eigen gemeente als uiting van verveling en verlangen naar sensatie vind ik per saldo niet meer dan een kanttekening. Spirituele behoeftebevrediging kan een rol spelen, maar daarmee is niet alles gezegd. Ik houd graag vast aan de inzet van dit artikel. Een spirituele ervaring is een geloofs-ervaring, een ontmoeting met God. Zo'n ontmoeting stelt je eigen geloofsleven en mogelijk ook dat van de gemeente onder kritiek omdat het je op een hoger plan brengt. Wie dan terugkeert in de dagelijkse gang van het leven en terugkeert in de gemeente, doet een stapje achteruit. Dat is dan ook zo. Het eigen leven of dat van de gemeente op dat hogere plan willen krijgen, is dan niet alleen voorstelbaar, maar misschien zelfs geboden.

Wel heb ik één relativering. Ik las ooit van een kloosterling dat zij 's nachts voorbede deed voor de truckchauffeurs die zij in haar gebedstijd voorbij hoorde rijden. Haar gebed was niet dat deze mensen langs de kant van de weg zouden gaan staan, maar dat zij veilig thuis zouden komen, hun vracht zouden afleveren en zo een bijdrage konden leveren aan de voortgang van de samenleving. Dát is de spiritualiteit van het klooster. Binnen de muren wordt de liturgie dagelijks intensief gaande gehouden met het oog op de vrede van de wereld.

In onze spirituele ervaring gaat het dus idealiter, maar zelden alléén, om onze eigen ziel. Je tankt bij om gevoed te worden aan de kerk en de wereld te kunnen leveren, juist ook als die spirituele ervaring kritisch staat tegenover de geesteloosheid in je eigen gemeente. Daarmee biedt het geen conflictstof voor de gemeente, maar levert het olie op om in de gemeente de komst van de bruidegom af te wachten.

Wim H. Dekker is associate lector informele netwerken en laatmoderniteit aan de CHE.

"God, laat mij toch bij U komen, dan hoef ik hier niet meer te zijn."

Dat was het gebed van

Lambertha Hendrika Jemima Hoekstra - Bosker (Bep)

Loppersum, 5 januari 1930

Zwolle, 7 mei 2018

Dat gebed is nu verhoord. Tien maanden na het overlijden van haar geliefde Teun is er een einde gekomen aan haar aardse leven. Zij mocht thuis komen bij haar Hemelse Vader.

Met dankbaarheid kijken we terug op de goede jaren die Teun en Bep samen hebben gehad. Maar toen zich de ziekte openbaarde die tot dementie heeft geleid, zijn er zware jaren gevolgd. Er ligt grote troost in wat vanuit de Bijbel tot ons komt: *Het gekrookte riet zal Hij niet verbreken en de walmende lamp zal Hij niet uitdoven.*

Wij zijn de medewerkers van verpleeghuis Zandhove grote dank verschuldigd voor de zes jaren goede zorg die ze aan onze tante Bep hebben gegeven.

De begrafenis heeft inmiddels plaatsgevonden op maandag 14 mei op begraafplaats Kranenburg in Zwolle.

Familie Bosker
Familie Hoekstra
Familie Vrijmoeth

Correspondentieadres:
Els Vermij
Comeniushof 34
1216 HE Hilversum

Themanummers nabestellen?

Dat kan via administratie@onderwegonline.nl.

Kijk op www.onderwegonline.nl/themas voor alle thema's.

**Onder
Weg** Inspiratie
voor
reisgenoten

'Je zit er niet om iets te halen, maar om iets te brengen'

Het lijkt onder gereformeerde christenen steeds meer een blijvertje te worden om minimaal eens per jaar buiten de eigen kerk spiritueel bij te tanken. Er zijn conferenties en retraites te over. Biedt de eigen kerk niet genoeg? 'Ik bemerk in onze kerkdiensten schroom om je hart te laten spreken.'

tekst **Wilfred Hermans** beeld **Sahil Aamir Fotografie**

Twee van harte vrijgemaakte broeders die dezelfde zorg delen: kerkmensen die zondag aan zondag de kerk weer verlaten zoals ze die binnenkwamen, als ze hun kerk nog weten te vinden. Arie de Rover is spreker en coach uit Hardinxveld-Giessendam, zijn gesprekspartner is ds. Paul Voorberg uit Emmeloord. De heren kennen elkaar sinds 2001, zegt Paul. 'Arie was toen als ouderling bezig met jeugdbeleid in Hardinxveld-Giessendam. We hebben hem destijds vanuit Emmeloord benaderd voor advies.' Aan een tafeltje in het buurtschap Vechten bij Bunnik vertelt Arie – zoals ook in zijn boek *Leven na de genadeklap* is beschreven – hoe hij pas op latere leeftijd bij Tim Keller in New York ontdekte dat genade je leven daadwerkelijk verandert. Arie: 'Eerder heb ik dat in mijn vrijgemaakte kerk niet zo gehoord.'

Paul: 'Dat werd zo in de kerk niet verkondigd?'
Arie: 'De theorie wel, maar aan genade in theorie heb je niks. Ik ben nog geen kerk tegengekomen waar geen genade werd verkondigd, maar het blijft vaak bij goedkope genade die mensen niet diepgaand verandert.'

Zie jij om je heen hetzelfde, Paul?

'Ik heb daar ook mijn zorgen over. Elke dienst doe ik mijn best om mensen in hun hart te raken, maar toch zie ik veel lauwheid en traagheid in de vrijgemaakte kerken.'

Spreekt de kerk ons gevoel en onze beleving minder aan dan conferenties, retraites en stilteactiviteiten?

Paul: 'Even voor de helderheid: bij kerk denken we vaak aan kerkdienst. Maar de

kerkdienst vind ik niet in de eerste plaats de plek voor toerusting en groei. Je bent op aarde om God te dienen en dat doe je vooral in de eredienst, maar juist daar laten veel broeders en zusters verstek gaan. Zodra je zegt: ik heb voldoende aan één dienst, of: ik word er niet gevoed, zit je nog in de kerk voor jezelf. Maar je zit daar niet om iets te halen, maar om iets te brengen. Daarvoor ging je ook naar de tempel, met je offer.'

Arie: 'Ik heb toch moeite met die parallel. Daar komt in mijn optiek veel van die lauwheid vandaan. Ik ben de tempel van de Heer, Jezus wil in mij wonen, niet in de rituelen van de kerkdienst. Veel van die rituelen zie ik als de oudtestamentische tempeldienst, waar ruzie over gemaakt wordt. Maar dat voorhangsel is toch niet voor niets gescheurd? Daarom moeten predikanten de dienst niet openen met:

Arie de Rover: 'De kerkdienst is voor mij nog maar een klein onderdeel van mijn dienst aan God.'

"Welkom in Gods huis", alsof we het buiten weer voor onszelf doen. Dan maak je van de kerkdienst een afgod pur sang, waardoor je het toch een beetje buiten jezelf houdt.'

Paul: 'Maar de Bijbel zegt over individuen én over de kerk: jullie zijn de tempel van de levende God, gebouwd op de levende hoeksteen. Dat is het lastige van beeldspraak. Daarbij keerde Paulus tijdens zijn zendingsreizen steeds weer terug om oudsten aan te stellen. Een groep gelovigen onder leiding van oudsten, zo moet een kerk eruitzien. De kerk is er vooral voor de eredienst aan God.'

Moeder

Arie beaamt dat een kerkdienst er niet is om enkel iets te halen, maar dat kan alleen als je eerst iets ontvangt. 'Christus moet in alle volheid worden aangeboden,

en van veel mensen die ik coach hoor ik terug dat ze in hun kerk schraalheid ervaren. Maar als zij vervolgens overstappen naar een populaire kerk, lopen ze het gevaar dat ze niet Christus ontvangen, maar een charismatische voorganger. Een gevaar dat ook aan mij kleeft, geef ik toe. Daarom heb ik meerdere sprekers betrokken bij de maandelijkse bijeenkomsten van B.LOFT, een missionair inspiratie-uur op zondag aan de hand van hedendaagse videoclipps. Daar komen dertienhonderd (jong)volwassenen op af – helaas de meesten met een kerkelijke achtergrond. Een bijeffect is overigens dat mede daardoor bij de GKv en de NGK gezamenlijke middagdiensten extra zijn gestimuleerd.'

Paul: 'Ik luister hier wat aarzelend naar. Het lijkt me heel waardevol, maar ik vind het tegelijk te betreuren dat er iets

georganiseerd wordt waardoor mensen wegblijven uit de eredienst. Uiteindelijk is de kerk de moeder, de bron waar al die andere bijeenkomsten uit voortkomen. De kerkdienst is voor mij toch de centrale plek om God te dienen; ook in het Nieuwe Testament kwam de gemeente samen om God te loven en te eren.'

Arie: 'Maar als wij met onze wijk bij elkaar komen, samen eten en ons leven delen, dan ervaar ik dat als een diepere manier om God te eren dan in een kerkzaal met zeshonderd man, in een gebouw van soms miljoenen euro's. Moet die vorm wel overeind blijven? Het is geen *waste of time*, maar om nou te zeggen: Arie, hier komt jouw dienst aan God het best tot zijn recht? Nee. Eredienst is voor mij Romeinen 12 vers 1.'

Paul: 'Je kerkelijke dienst aan God wel, denk ik. Over hoe wij onze diensten in-

Bol.com en maakbaarheid

Wie het vorig jaar verschenen boek *Het geheim van bol.com* leest, kan er niet omheen dat je met veel geld en keihard werken van iets kleins een zakelijke klapper kunt maken. Succes is maakbaar, moet je haast wel concluderen als je het boek dichtslaat waarin voormalig bol.com-directeur Michel Schaeffer je op de laatste pagina's nog even meegeeft 'in een geweldige tijd te leven voor mensen die groot willen winnen'.

Ik las het boek tijdens de meivakantie in hartje Zuid-Frankrijk, met uitzicht op een aanlokkelijk zwembad in onze achtertuin, waar we vanwege de kou alleen veel te weinig in gezwommen hebben (over maakbaarheid gesproken).

Het boek lag niet voor niets op de leesstapel. Net zoals *The Seven Habits of Highly Effective People* van Stephen Covey niet zonder reden al jaren bijna altijd met ons meegaat op reis. Jan Peter Balkenende mag dan ooit de dood verklaard hebben aan de maakbaarheidsgedachte, hier zit een schrijver, ondernemer, vrouw en moeder bij wie het er alle schijn van heeft dat ze er anders over denkt.

>> Is God ervaren te fixen door een weekendje Opwekking? <<

Ik formuleer het zo omslachtig omdat ik een warme genegenheid voel voor de gezindheid dat we niet zo veel in de melk te brokkelen hebben. Ik zou graag blindelings willen koersen op die 'voorzienigheid Gods' waar Zondag 10 over schrijft. Maar ik ben typisch een kind van deze tijd en met mij nog wel wat andere gelovigen. Het nog immer springlevende maakbaarheids geloof beïnvloedt onze omgang met werk, relaties, persoonlijkheid én geloof meer dan we ons bewust zijn.

Ook in dat perspectief is dit themanummer over spiritueel bijtanken boeiend. Is God ervaren te fixen (maakbaar) door bijvoorbeeld een weekendje Opwekking of een kloosterretraite? Of loop je daarmee het risico voorbij te gaan aan het soevereine karakter van iedere Godservaring?

Het één sluit het ander niet uit, geloof ik. 'Als de toekomst er mooi uitziet, kunnen we er maar beter voor zorgen dat we er zo snel

mogelijk komen', schrijft de man die bol.com mede groot maakte. Je zou het een eigentijdse vertolking kunnen noemen van de wedloop waar Hebreëen 12 toe oproept. Inclusief, zoals bij iedere marathon, op zijn tijd een bijtankmoment.

Esther de Hek,
hoofdredacteur *OnderWeg*

richten, mag je wat mij betreft discussiëren. Maar in de Bijbel zie ik dat God toch een plek wil waar Hij zijn volk samenroept. Dat lijkt me de centrale taak van de kerk.' Arie, na een lange denkpaauze: 'Ik ben blij dat ik er niet meer diezelfde waarde aan hecht. Dan zou ik een treurig leven hebben. Sorry dat ik het zo uitdruk. Ik ga met plezier naar de kerkdiensten, maar ik wil er niet zulke hoge verwachtingen van hebben. Want dán begrijp ik dat mensen verkassen naar een betere plek. Wat ik van jongvolwassenen vaak terug hoor, is dat ze echtheid missen in kerkdiensten. Daar wordt vaak de Bijbel uitgelegd, bij B.LOFT de toepassing van het evangelie op het leven.'

>> 'Hoe kan het dat genade zo vaak een zaak van de buitenkant blijft?' <<

Paul: 'Ik bemerk in onze kerkdiensten schroom om je hart te laten spreken, dat klopt. Mensen vinden het moeilijk om te gaan staan bij een bepaald Opwekkingslied, sommigen heffen hun handen op, anderen spreken daar weer schande van. Dat vind ik een heel zwakke kant van ook onze eigen gemeente. Daar moeten we echt in groeien. Ik ben er zelf overigens ook geen levend voorbeeld van. Ik ben niet zo extravert, jubelend met de handen omhoog hoort niet bij mij. Maar als anderen dat wel doen, vind ik dat prachtig. Zeker jongeren hebben daar behoefte aan.'

Arie: 'Ja, die snakken naar echtheid. Te vaak hebben preken een moralistisch karakter met als doel dat je na dit leven aan de veilige kant staat. Jongeren willen weten wat hier en nu de relevantie van het geloof is, dat je nu al vrij kunt zijn, geen slaaf meer hoeft te zijn van je angsten.'

Kan de behoefte om elders spiritueel bij te tanken te maken hebben met een spiritueel tekort van de gereformeerde predikanten zelf? GKv-predikant Maarten van Loon signaleert dat (zie pagina 18-19) en volgende week gaat het er ook over tijdens het predikantencongres van de GKv.

Paul: 'Dat hoeft niet. Het kan ook liggen aan de manier van voorgaan en dan moeten predikanten zich laten bij-

Paul Voorberg: 'In de Bijbel zie ik dat God toch een plek wil waar Hij zijn volk samenroept. Dat lijkt me de centrale taak van de kerk.'

scholen. Ikzelf ben al 35 jaar predikant, maar vind dat ik het nog steeds gebrek-kig doe. Predikanten moeten zichzelf onderzoeken of ze voorleven wat een levend geloof inhoudt. Tegelijk ken ik collega's die vol zijn van de Geest en bij wie het in de gemeente toch een lauwe boel is.'

Arie: 'Dat gebrek is voor mij een belangrijke reden geweest om mijn kerk niet te verlaten. Ik hou van die mensen! Mijn vrouw Joke ziet er ook niet meer uit zoals toen we trouwden, moet ik haar dan aan de dijk zetten? Ik ben opgegroeid met het idee dat kerkgang alles te maken heeft met trouw, plicht, dienst aan God – termen die Paul gebruikt. Maar de kerkdienst is voor mij nog maar een klein onderdeel van mijn dienst aan God. Er worden soms gebeden uitgesproken: wilt U dit doen, wilt U die genezen? Ik kan die

niet meer nazeggen, omdat mijn relatie met God zo is veranderd. Wilt U erbij zijn, hoe het ook loopt?, bid ik. Dat je extra geestelijke voeding zoekt op een conferentie, snap ik. Maar als je daarvoor overstapt van gemeente, moet je je afvragen of je echt geraakt bent door genade. Dan heb je namelijk geen reden meer om weg te gaan. Er is toch niets wat Gods genade kan overtreffen?'

Paul veert op. 'Dáár zit wel een dingetje. Hoe kan het nou, Arie, dat genade zo vaak een zaak van de buitenkant blijft? Wat kun je daar als geestelijk leider aan doen? Daar zoek ik naar, elke kerkdienst, elk catechisatie-uur.'

Arie: 'Dat is niet maakbaar, dus ik heb geen kant-en-klaar antwoord. Wel denk ik dat het geloof zonder crisis vaak een geloofsbelijdenis met de mond blijft. Je kunt je kinderen wel religieus maken,

maar niet gelovig. Daarbij moet het zichtbaar zijn dat je daadwerkelijk van genade leeft, en dat is moeilijk als alles op rolletjes loopt. Wij hebben niet voor niets een dominee beroepen die twee keer een burn-out heeft gehad en daardoor groeide in genade. En de impact op mijn kinderen werd groter toen ik mijn financiële zekerheden losliet. Om het op jouw beroepsgroep te betrekken: wat zou er gebeuren als predikanten wat minder zekerheden zouden hebben?'

Paul: 'Ik denk dat predikanten, ongeacht het loon, even overtuigd het evangelie zouden blijven brengen. Wel denk ik dat het prima zou zijn om parttime dominee te zijn en je salaris vooral buiten de kerk te verdienen. Ik denk dat we daarnaartoe gaan.'

Wilfred Hermans is freelance journalist.

Jeannette en Dick Westerkamp:

‘Als de kerk deed wat ze moest doen, was New Wine niet nodig’

Christenen van gereformeerden huize doen hun spirituele boodschappen steeds vaker buiten de eigen kerk. Komen ze met een kar vol inspiratie terug in hun kerk, is er niemand die wil proeven. Jammer als dat gebeurt, zeggen de predikanten Jeannette en Dick Westerkamp uit Houten. ‘Die mensen zouden gezegend moeten worden.’

tekst **Hester Nagelhout en Jasper van den Bovenkamp** beeld **Jaco Klamer**

Eens per jaar spiritueel bijtanken is niets meer om van op te kijken. Bij Opwekking zijn het christenen uit alle denkbare stromingen die zichzelf in hun campingkloffie geestelijk upgraden. In de Belgische rivier, op geloofsexcursie met de 4e Muskietier, lopen vooral stoere mannen mee. In boxershort, bijbel in de hand, tegen de stroom in. Stilteretraites, naar het klooster of een weekje Taizé: meer iets voor de devoot aangelegden. Binnen, buiten, in monastieke sferen of onder de blote hemel: spiritueel bijtanken kan overal, er is voor ieder wat wils. En: de kerk is er niet langer per se voor nodig.

Het predikantenechtpaar Jeannette en Dick Westerkamp beziet het groeiende

aanbod van de evenementen niet slechts vanaf de zijlijn. Ze waren het zelf die de charismatische beweging New Wine naar Nederland brachten.

Na een eerste kennismaking met New Wine tijdens hun zendingswerk in Rwanda en een bezoek tijdens een verlof aan de moedergemeente ervan in Engeland waren ze onder de indruk. De NGK Houten bracht een beroep uit op Dick als predikant. Daar groeide de geestelijke vernieuwingsbeweging gestaag, met veel aandacht voor de gaven van de heilige Geest en het ministrygebed. In 2003 werd New Wine Nederland opgericht, met als voornaamste activiteit de jaarlijkse New Wine-zomerconferentie, waar duizenden christenen op afkomen.

Wat brengt dit soort buitenkerkelijke spirituele evenementen christenen wat ze in hun eigen kerk kennelijk niet vinden?

Jeannette: ‘Mensen komen om er een weekje tussenuit te zijn, om spiritueel bij te tanken, om seminars te bezoeken, om te aanbidden. Veel mensen zien we elk jaar weer, omdat hun kinderen zo genoten hebben in de kinderprogramma’s.’
Dick: ‘Ook jongeren komen bevlogen terug van christelijke conferenties en festivals. Ze ontmoeten er leeftijdsgenoten en ervaren er bijzondere dingen. Ze houden contact met elkaar. Een tijdje geleden stonden ze na een festival zelfs met leeftijdsgenoten te bidden op straat.’

Dat klinkt mooi, maar is werken aan een levende spiritualiteit niet de taak van de kerk zelf?

Dick: 'Ja. Althans, zo zou het moeten zijn. Als de kerk altijd deed wat ze moest doen, was een beweging als New Wine helemaal niet nodig. In traditionele kerken wordt het geloof vaak in bepaalde vormen gegoten en worden sommige Bijbelse praktijken genegeerd. Neem bijvoorbeeld genezing. Als er in de evangeliën zo veel nadruk op ligt, is het toch vreemd dat veel kerken daar niets mee doen?'

Sommige dominees klagen met Pinkstereven dat hun jongeren bij Opwekking zijn en niet in de eigen kerk.

Jeannette: 'Die dominees zouden de jongeren juist moeten zegenen! Het is toch geweldig dat ze naar een conferentie gaan waar ze weer enthousiast worden over God en waar ze leeftijdsgenoten ontmoeten die dat ook zijn? En als ze weer terug zijn, moeten ze de kans krijgen om te vertellen wat ze hebben beleefd. Zo kunnen ze anderen inspireren.'

Kunt u die predikanten niet ook een beetje begrijpen? Uitgerekend op één van de hoogfeesten van de kerk – de viering van de uitstorting van de Geest – zijn kerkleden massaal afwezig.

Jeannette: 'Ach... Als ik me zou afvragen waarom mijn kinderen niet thuiskomen, moet ik eens goed naar mezelf kijken. Helaas zijn in veel kerken de jongeren afwezig. En wanneer ze er wel zitten, wordt er verwacht dat ze zich aanpassen aan de ouderen. Maar als je hun taal niet spreekt, bereik je ze niet. En als je je eigen jeugd niet eens kunt bereiken, hoe bereik je dan de buitenwereld?'

Is het niet van alle tijden dat jongeren wegblijven uit de kerk, bijvoorbeeld omdat de klassieke liturgie hun te onderwets overkomt?

Dick: 'Als ze om die reden niet meer

Dick en Jeannette Westerkamp: 'Zoek een plek waar je God kunt dienen. Het belangrijkste is dat je dichter naar Hem toegroeit.'

komen, is dat heel ernstig. Om jongeren aan te spreken, kan het nodig zijn dingen in de liturgie of andere kerkelijke elementen te veranderen. Ik zou dat belangrijker vinden dan de traditie.'

Op welke manier kunnen 'bijgetankte' gemeenteleden de eigen kerk verrijken?

Jeannette: 'Het zou wenselijk zijn dat communitygevoel van buitenkerkelijke evenementen te integreren in de eigen gemeente. Laatst las ik dat de kerken uit het Nieuwe Testament uit maximaal zeventig personen bestonden. Gemeenteleden zou daarom ook eens per maand samen naar de kerk kunnen gaan, zoals men in het Bijbelse Israël naar de tempel ging, en op de andere zondagen iets anders kunnen doen, in kleine groepen, met mensen die goed bij je passen.'

Dick: 'Tegenwoordig zie ik in veel kerken het ministrygebed. Het heet dan persoonlijk gebed of zegenend bidden. Dat hebben mensen ergens geleerd. Ik vind

het mooi dat zoiets in kerken door heel Nederland wordt toegepast.

Gemeenteleden die hebben bijgetankt, kunnen nieuwe dingen meebrengen, maar het hangt er wel van af hoe een kerk reageert. Na één van de eerste conferenties keerde een groep deelnemers vol vuur terug naar zijn gemeente. Daar kreeg hun verhaal echter geen ruimte en er ontstond een vervelende situatie. Terwijl deze mensen juist vruchtbaar konden zijn en het gesprek konden aangaan over wat ze hadden beleefd.'

Kunt u het begrijpen dat een traditionele kerk niet met palmtakken klaarstaat om de geïnspireerde geloofsgenoten te begroeten?

Jeannette: 'We hebben zelf meegemaakt dat jongeren van onze gereformeerde kerk gedoopt werden op een festival, terwijl ze als kind al bij ons gedoopt waren. Ze hadden een geweldige ervaring met God gehad en lieten zich daar ter plekke dopen. Wij vonden dat lastig.

>>

Aan de andere kant maakten we mee dat gemeenteleden op een conferentie naar een gebedsdienst voor zieken gingen en dat we ons afvroegen: is er in de gemeente eigenlijk wel voor hen gebeden? Dan is het goed om kritisch naar je eigen praktijk te kijken. Op dit moment zijn enkele gemeenteleden ernstig ziek. Zij zeggen: "Wij gaan nergens anders heen, God geeft het ons hier." Tegelijk moet je ook weer niet te angstig zijn en bij alles denken: dit moet ik in mijn kerk beleven. Zoek een plek waar je God kunt dienen. Het belangrijkste is dat je dichter naar Hem toegroeit.'

Maken gereformeerde christenen in hun dagelijkse leven voldoende ruimte voor spiritualiteit?

Dick: 'Ik mis in de kerk soms de verbinding tussen geloofsleven en dagelijkse praktijk. Hoeveel tijd besteden we in de kerk en hoeveel op ons werk? Op veel conferenties is er aandacht voor het toepassen van je geloof in je beroep en

Dick Westerkamp: 'Gemeenteleden die hebben bijgetankt, kunnen nieuwe dingen meebrengen, maar het hangt er wel van af hoe een kerk reageert.'

dat zouden kerken ook wat vaker mogen doen.'

Jeannette: 'In het begin van ons werk in Houten ontmoette ik een ouder echtpaar. Iedere avond om zes uur trokken ze de stekker uit de telefoon en baden ze een uur lang voor de kerk. Dat zulke bidders nog bestonden, deed me veel.'

Dat is nogal in contrast met onze huidige maatschappij. We haasten ons door het leven, raken uitgeput door werk- en studiedruk, maar boeken tussendoor nog ergens een ticket voor een conferentie waar we ons in één weekend spiritueel kunnen laten vollopen.

Dick: 'Op zo'n conferentie kun je mensen een zetje in de goede richting geven, maar je moet er ook weer niet alles van verwachten. Je hoopt dat mensen op een conferentie door goede inhoud en ervaringen aan het denken worden gezet. Als je uit jezelf nooit tijd neemt voor stilte, kan dat op een conferentie een heel nieuwe ervaring zijn. Hopelijk iets waarvan je denkt: dit doet iets met me, ik wil dit vaker doen.'

Zijn onze spirituele behoeften zodanig veranderd dat we niet meer genoeg hebben aan de kerk?

Jeannette: 'Laatst sprak ik een vriend die zei: we leven in een beeldcultuur, waarin mensen iets moeten zien om het te kunnen geloven. Maar ook een cultuur waarin iets goed moet voelen om waar te zijn. Je hebt dus een andere manier van evangelieverkondiging nodig, eentje die hierbij past. Jezus genas mensen voor de ogen van anderen. Toen wilden ze wel naar Hem luisteren.'

Zorgt dit soort buitenkerkelijke bewegingen niet ook voor een *circulation of saints*, waarbij traditionele kerkleden overstappen naar geloofsgemeenschappen die de sfeer van hun laatste evenement ademen?

Jeannette: 'Er komen altijd mensen af op

Jeannette Westerkamp: 'Het zou wenselijk zijn dat communitygevoel van buitenkerkelijke evenementen te integreren in de eigen gemeente.'

nieuwe, frisse initiatieven. Toen in Houten de gemeente ging groeien, kwamen er mensen van andere kerken die bij ons wilden aanhaken. Dat wilden wij eigenlijk helemaal niet. Wij wilden niet de schaapjes bij een ander weghalen, maar juist ruimte bieden voor nieuwe gelovigen. Het is prima als je bij ons komt tanken, maar neem dat dan weer mee naar je eigen kerk.'

Zien jullie uit naar de dag dat New Wine overbodig zal zijn?

Dick: 'Je bedoelt: de dag dat de Heer terugkomt? Natuurlijk! Maar ook als dat nog even op zich laat wachten, zal er vast en zeker een tijd komen dat New Wine niet meer nodig is. Dan ontstaat er weer wat anders, iets wat beter past bij de mensen van die tijd.'

Hester Nagelhout en Jasper van den Bovenkamp zijn journalist bij Vakmatten Schrijvers & Uitgevers.

Kerk en privacy

Op veel kerkenraden is het onderwerp van gesprek geweest: de nieuwe privacywet die op 25 mei is ingegaan. Het Steunpunt KerkenWerk heeft voor de late beslissers zes overzichtelijk stappen op zijn website gepubliceerd, die duidelijk maken wat een kerk minimaal moet doen om goed voorbereid te zijn. Meer informatie: www.steunpuntkerkenwerk.nl. Zie ook het artikel op pagina 26-27.

Onzevader herzien

Bij de herziening van de Nieuwe Bijbelvertaling gaat het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG) het Onzevader op drie punten aanpassen. De meest inhoudelijke wijziging zit in de zesde bede: 'Red ons uit de greep van het kwaad' wordt veranderd in 'Red ons van het kwaad'. Het NBG wil zo het kwaad als 'macht waartegen we bescherming zoeken' sterker als persoon laten uitkomen. Vertalers en theologen hebben overigens niet het laatste woord: Bijbellezers kunnen via de website van het NBG aangeven of ze de nieuwe tekst een verbetering vinden of niet.

Raad van Kerken

In het *Nederlands Dagblad* speculeert algemeen secretaris van de Raad van Kerken Klaas van der Kamp over het lidmaatschap van de kleine gereformeerde kerken. Van der Kamp verwacht dat de kleine gereformeerde kerken op termijn lid worden van de Raad. 'Als je zegt vanuit de Bijbel te streven naar eenheid, moet dat ook consequenties hebben voor je eigen kerkelijk instituut. Anders blijft het bij lippendienst. Het is goed elkaar als geloofsgenoten op te zoeken om samen God te loven en te prijzen.'

Fietsen langs Groene Kerken

De GroeneKerkenroute bestaat uit vijf regionale fietstochten langs Groene Kerken. Op zaterdag 23 juni kun je ze fietsen. Op die dag doen de Groene Kerken langs de routes hun deuren open om bezoekers met het thema duurzaamheid te inspireren. De routes lopen door prachtige dorpjes en typisch Nederlandse landschappen. Bij elke kerk wordt een duurzame actie getoond en wacht de fietsers een biologische versnapering. Opgeven voor de GroeneKerkenroute kan via www.groenekerken.nl.

Komen en gaan

Afscheid genomen van de GKv Amersfoort-Zuid wegens emeritaat: A. Kruizinga. Hij diende vanaf 1984 de GKv Zaamslag, de VGSA Johannesburg en de GKv-gemeenten van Delfzijl, Bergentheim en Zuidbroek. Sinds 2010 is hij predikant in Amersfoort-Zuid.

Verbonden aan de CGK/NGK Lelystad: S.P. Roosendaal uit Nieuwe Pekela (CGK). Aangenomen naar de GKv Anna Paulowna (deeltijd, 50 procent): J. Werkman (Heemse-Marslanden). Aangenomen naar de GKv Rotterdam-Zuid: Ruard Stolper (Zaamslag). Ruard en Eliane Stolper gaan aan de slag in de missionaire gemeente MEER dan BeverWAARD. Aangenomen als dovenpredikant binnen het Interkerkelijk Dovenpastoraat: K.D. Smit (GKv Dokkum).

Kernredactie

Bram Beute, Debbie den Boer, Esther de Hek (hoofdredacteur), Peter Hommes, Leendert de Jong (hoofdredacteur), Pieter Kleingeld, Erik Koning (eindredacteur), Jordi Kooiman (eindredacteur), Maarten van Loon, Karel Smouter, Geranne Tamminga, Tineke Verhoeff (beeldredacteur thema).

Brede redactie

Kernredactie plus Rob van Houwelingen, Hans Schaeffer, Peter Strating, Hans Vel Tromp.

Medewerkers

Ad de Boer, Eline de Boo, Han Hagg, Myriam Klinker-De Klerck, Jan Kuiper, Roel Kuiper, Almatine Leene, Bas Luiten, Jan Mudde, Maurits Oldenhuis, Anko Oussoren, Wim van der Schee, Joost Smit, Paul Smit, Jeroen Sytsma, Roel Venderbos, Maarten Verkerk, Martine Versteeg, Dick Westerkamp, Jeannette Westerkamp-Stegeman.

Redactieadres

t Hazeveld 115, 3862 XA Nijkerk, 033-750 67 87, redactie@onderwegonline.nl.

Lezersservice

Voor abonnementen, adreswijzigingen, opzeggingen en bezorgklachten: SPAbonneeservice, A. van Leeuwenhoekweg 34, 2408 AN Alphen aan den Rijn, 088-1102060, administratie@onderwegonline.nl.

OnderWeg in braille, grootletter en audio

OnderWeg is beschikbaar in passende leesvormen bij de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechthzienden (CBB). Neem voor meer informatie contact op met de CBB: 0341-565499.

Abonnementenprijzen

Jaarabonnement: € 48,50 (studenten € 24,25,- / Europa € 85,- / buiten Europa € 115,-).

Halfjaarabonnement € 26,75.

Abonnement OnderWegOnline: € 37,50.

Proefabonnement: drie maanden gratis.

Neem voor het afsluiten van een abonnement contact op met de lezersservice (zie hierboven) of vul uw aanvraag online in op www.onderwegonline.nl.

IBAN: NL89INGB0000404945 t.n.v. Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Persvereniging

OnderWeg is een uitgave van de Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Informatie: Marga van Gent-Petter (secretaris), persvereniging@onderwegonline.nl.

Bestuur Persvereniging

Bernard Bos, Marga van Gent-Petter, Aad Lootens, Hillie van de Streek en Tjirk van der Ziel.

Adverteren

Nico Postuma, 06-139 959 05, adverteren@onderwegonline.nl.

Zie voor de formaten, tarieven en verschijningsdata www.onderwegonline.nl/adverteren.

Vormgeving

Bredewold. Creatie, web & print. Postbus 86, 8090 AB Wezep, 038-376 33 90,

fax 038-376 53 03, onderweg@bredewold.nl, www.bredewold.nl.

Technische realisatie en druk

Zalsman B.V., Steinfurtstraat 1, 8028 PP Zwolle, Postbus 1025, 8001 BA Zwolle, 038-467 00 70.

www.onderwegonline.nl

www.facebook.com/onderwegonline

www.twitter.com/onderwegonline

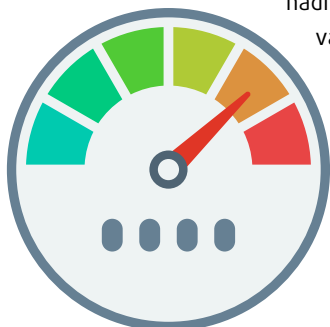
GKv-predikanten bezinnen zich op hun eigen spiritualiteit

‘Er is binnen onze traditie een spiritueel tekort ontstaan’

‘Geloof zat en zit te veel in ons hoofd’, ontdekte ds. Maarten van Loon de afgelopen jaren. ‘Ik lijk meer op de oudste zoon uit de bekende gelijkenis dan mij lief is.’ Binnen de vrijgemaakte traditie is er naast een spiritueel tegoed volgens hem ook een spiritueel tekort ontstaan. Op het jaarlijkse GKv-predikantencongres dat volgende week gehouden wordt, gaat hij daarop in. Hij schrijft er voor *OnderWeg* alvast een persoonlijke bijdrage over.

tekst **Maarten van Loon**

Het spirituele tegoed in onze kerken bestaat vooral uit het sterke besef dat de zekerheid van het geloof iets buiten mijzelf is. Het is Gods initiatief en Hij is trouw. Daardoor word ik niet terugge-
worpen op mezelf. Die sterke nadruk op de objectiviteit van het heil vind ik een prachtig tegoed. Het objectieve van het heil wordt echter niet subjectief beleefd. Hart en ziel blijven er te veel buiten. De op zich be-

grijpelijke angst voor het subjectivisme leidde er binnen de vrijgemaakte traditie toe dat geloven synoniem werd aan het aanvaarden van een set waarheden en het innemen van de juiste standpunten. We redeneren veel, praten veel en gebruiken veel woorden. Zelfs als er iets bijzonders te vieren valt, gebruiken we eerst ellenlange formulieren. Geloof zat en zit te veel in ons hoofd. Met alle gevolgen van dien.

Verboden woord

Eén van de gevolgen is dat de ratio mijn hartelijke overgave aan God in de weg

staat. In het grote liefdesgebed staan hart en ziel voorop, maar ik merk bij mezelf dat er altijd een gereserveerdheid blijft. Ik lijk meer op de oudste zoon uit de bekende gelijkenis dan mij lief is. Net als hij weet ik te veel. Hij weet zelfs beter dan God wie wel en niet zijn genade verdienen. Maar een echte ouder-kindrelatie heeft hij niet. Ik baal ervan dat mijn hoofd mijn hart vaak in de weg zit. Een ander gevolg van te veel geloven met het hoofd is dat de ruimte voor het mysterie, het onbevattelijke, ontbreekt. Er is geen ruimte voor de God die zo veel groter is dan ik. Ik kom nauwelijks los van

de gedachte dat op elke vraag een (eenduidig) antwoord te vinden is, als je maar hard genoeg in de Bijbel studeert. Van dat zwart-witdenken ben ik, tegen wil en dank, diep

doordrenkt. Iets wat ik collega's ook hoor zeggen.

Een laatste gevolg is de koudwatervrees om te spreken over het transformerende werk van de heilige Geest. 'Groeï' was lange tijd een verboden woord. Je hebt de heilige Geest simpelweg wel of niet. Wie zegt dat Jezus Heer is, doet dat door de heilige Geest; dat je ook meer of minder van de Geest kunt hebben, blijft onderbelicht. De Bijbel is daar echter heel helder over, evenals trouwens de gereformeerde belijdenissen.

Veel van wat ik bij mezelf en in mijn traditie mis, is niet te wijten aan een lacune in de gereformeerde leer, maar aan het gevolg van het niet te gelde maken van elementen die al lang en breed benoemd zijn.

Aanboren

Hoe is het zo ver gekomen? Zonder mijzelf te willen vrijpleiten, denk ik dat we voor een groot deel het product zijn van onze traditie. Anders valt niet te verklaren dat het vrijgemaakte predikanten-corps, dat bestaat uit heel verschillende mensen, vooral op het rationele spoor zit. Kennelijk is dat in ons DNA terechtgekomen.

Toen ik op latere leeftijd predikant werd, ging ik als vanzelf op dat spoor verder. Tot ik ontdekte dat hier een probleem ligt. Zonder er woorden aan te kunnen geven, voelen veel gemeenteleden dit probleem feilloos aan en gaan spiritueel bijtanken op conferenties en in diensten met meer sfeer en passie, waar ze in het hart geraakt worden. Dat kan op het

evangelische, maar in mijn regio evengoed op het christelijk-gereformeerde erf zijn.

Ik merk dat ik nog niet helemaal kan aanwijzen wat het spirituele tekort precies is, laat staan dat ik een oplossing kan geven. Wel realiseer ik me dat ik andere lagen in mezelf moet aanboren om het evangelie zo goed mogelijk te vertolken. Te lang heb ik gedacht dat die lagen er niet zijn en dat ik nu eenmaal van het rationele soort ben. Misschien geldt dit voor meer predikanten.

>> Ik kwam erachter dat veel van mijn preken over de hoofden heen gingen <<

Om theologie te studeren moet je in ieder geval over de nodige intelligentie beschikken. Opleiding en traditie doen daar vervolgens een sterk beroep op, met als gevolg dat de 'rationele snaar' extra ontwikkeld wordt. Maar ik ga niet op in mijn ratio. Die andere snaren in mij moeten eveneens gaan resoneren. Het duwtje dat ik nog nodig had, kwam een paar jaar geleden van een supervisor die tegen me zei dat ik 'meer moest aarden'. Ik vatte dat op als leven in de volle breedte. Onderga het maar, kom uit je comfortzone!

Systematisch

In mijn preken probeer ik sinds een paar jaar wat bakens te verzetten, naar aanleiding van een studieverlof dat ik aan deze problematiek wijdde. Ik bezocht een aantal diensten elders en sprak er later over door met gemeenteleden die

dezelfde dienst hadden bezocht. Ik kwam erachter dat veel van mijn preken over de hoofden heen gingen: ze vertelden te veel de theorie en wortelden te weinig in het dagelijkse leven.

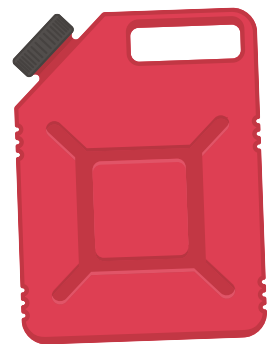
Voor mij was dit aanleiding om in mijn preekvoorbereiding systematisch tijd in te ruimen voor de vraag wat er in een Bijbelgedeelte emotioneel en relationeel gebeurt. Vaak levert dat tal van verbindingen op met het leven van elke dag. Je krijgt er andere preken door, die niet inboeten aan Bijbels-theologische inhoud of diepgang. Het leidt tot preken die dichterbij komen en een zekere beklemming hebben, al moet ik eerlijk zeggen dat dit lang niet altijd even goed lukt.

Trucje

Persoonlijk denk ik dat er hulp van buiten nodig is als we als GKv stappen willen maken in het aanvullen van ons spirituele tekort. Ik zeg weleens dat we evangelisch-gereformeerd moeten leren preken: de inhoud gereformeerd, de manier en de passie evangelisch. Dat laatste lukt waarschijnlijk alleen als we ons laten meenemen door mensen buiten onze eigen traditie. Het gaat namelijk niet om een trucje dat je moet leren, maar om een verdieping en verbreding van je eigen spiritualiteit, het aanboren van lagen die er wel zijn, maar die nog niet benut worden.

Er zit veel potentieel in de gereformeerde traditie en zeker ook in de GKv. Ik geloof van harte in het tegoed van de gereformeerde spiritualiteit en zie ernaar uit dat dit tegoed tot volle bloei zal komen door biddend te werken aan ons tekort.

Maarten van Loon is predikant van de GKv Dalfsen-Oost en redacteur van *On-derWeg*.

De Bijbel open voor en met jongeren

Twee derde van de christelijke tienermeiden is niet tevreden over hun Bijbellesgedrag, blijkt uit een enquête van stichting Huis van Belle. Zij willen wel meer in de Bijbel lezen, maar doen dit niet omdat ze bijvoorbeeld de Bijbel lastig te begrijpen vinden of moeilijk de discipline op kunnen brengen voor het Bijbelles. Reden voor Huis van Belle om met een eigen *Belle Bijbel* te komen, een Bijbel in Gewone Taal met extra themapagina's. Daarnaast worden de meiden op weg geholpen om te leren Bijbelles aan de hand van leesroosters, quizjes, quotes en meer. Verder bevat de *Belle Bijbel* profielen van tienermeiden uit de Bijbel en zijn er bezinningsvragen opgenomen.

Ook voor tienerjongens is er een nieuw hulpmiddel voor het Bijbelles verschenen, namelijk het dagboek *Buitengewoon* (uitgeverij Columbus). Een gevarieerd dagboek waarin je de ene dag een spannend verhaal uit de Bijbel leest en de andere dag een nieuwtje vanuit de wetenschap of het verhaal van een christelijke sporter. Voor kinderen van 8-12 jaar verscheen bij Royal Jongbloed de *Gespreksbijbel*, een Bijbel die gezinnen wil helpen bij het regelmatig lezen ervan. De *Gespreksbijbel* bevat de volledige tekst van de Herziene Statenvertaling, per hoofdstuk aangevuld met een leesprikkel, gespreksonderwerp en een stukje uitleg om samen over door te praten.

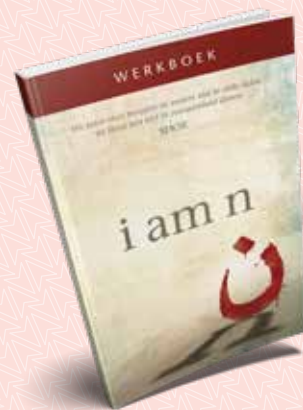
Daarnaast zijn achterin de *Gespreksbijbel* diverse opdrachten opgenomen om als gezin samen te doen.

Lessen van de vervolgde kerk

Komend weekend is de jaarlijkse Nacht van Gebed (1-2 juni), waarin duizenden christenen bidden voor de vervolgde kerk. Een bijzonder moment om stil te staan bij

onze vervolgde broeders en zusters. Toch zijn er ook door het jaar heen voldoende mogelijkheden om aan hen te denken en van hen te leren. Zo gaf de organisatie Open Doers vorig jaar een hernieuwde versie uit van het boekje *12 ontdekkingen van de vervolgde kerk*. Dit boekje bevat een twaalfstal Bijbelstudies waarin de geloofservaring van vervolgde broeders en zusters wordt doorgegeven. Ook Stichting De Ondergrondse Kerk (SDOK) biedt de mogelijkheid om in groepsverband door middel van Bijbelstudies van de vervolgde kerk te leren.

Zij hebben zes Bijbelstudies samengevoegd in het werkboek *I am n*. Eén van de Bijbelstudies uit dit boekje is gratis te downloaden via www.sdok.nl/wat-kan-ik-doen/ontmoet/bijbelstudie-over-vervolgde.

Dagboeken voor moeders

Als moeder heb je een geweldige taak: je mag je kinderen het geloof in Christus voorleven. Om dat te kunnen doen is het belangrijk om zelf regelmatig tijd voor God vrij te maken. Dat kan echter moeilijk zijn in de drukte van het alledaagse bestaan. Om moeders hierbij te helpen, verschenen in de afgelopen periode verschillende boeken. Zo verscheen bij uitgeverij Kok *Jouw tijd met God* van Priscilla Docter-Agteres; een honderd-dagen-dagboek met korte overdenkingen toegespitst op het moederschap, om de dag mee te beginnen. Bij uitgeverij Den Hertog verscheen *Elke dag nieuw* van Elise Pater-Mauritz, waarin de auteur je meeneemt door de Bijbel, op zoek naar Gods roeping voor moeders vandaag en de verwachting die er is in Hem. Bij dit boek hoort een website: elkedagnieuw.nl/boek.

Handreikingen voor gesprekken over liturgie

Als het gaat om liturgie wordt er in de kerk veel geëxperimenteerd, gepioneerd en gediscussieerd. Reden voor de PKN om liturgie op haar agenda te zetten en liturgiewetenschapper Marcel Barnard te vragen om een gespreksboek te schrijven voor predikanten, kerkenraden en gemeenteleden. Tijdens de generale synode, afgelopen april, werd dit boek, getiteld *Tot Gods eer*, gepresenteerd (een uitgave van Boekencentrum). In *Tot Gods eer* beschrijft Barnard de protestantse liturgie, licht hij de achtergronden ervan toe en geeft hij een kleine protestantse theologie van de liturgie. Daarnaast laat hij zien uit welke verschillende tradities de protestantse liturgie wordt gevoed. Verder zijn in het boek gespreksvragen opgenomen om met elkaar in gesprek te gaan.

>> *Column*

Verloren schaap

Op mijn laatste rondje met de hond zag ik hem. Klein, met capuchon en snel de hoek om. Mijn buurman zag hem ook. 'Een kind zo laat op straat? Dat is gek, vind je niet?' 'Blijf even staan', riep hij naar de jongen. Maar het was alsof er een startschot klonk om weg te rennen. Automatisch zette ik de achtervolging in. De jongen keek achterom, paniek. Het zal je maar gebeuren. Een kale man met hond achter je aan in het midden van de nacht. Net voor de volgende bocht had ik hem ingehaald. Hij stond naast mij te trillen als een rietje. 'Ik wil je graag helpen. Ben je verdwaald?' Maar hij wilde zich alleen maar losrukken.

>> Dat leverde een Nederlandse voornaam, drie koeken, een zaklamp en een gevulde portemonnee op <<

En zo eindigde de avond met kind en hond in het holst van de nacht. Gelukkig had de buurman ons spoor gevolgd. Ook samen lukte het echter niet om een woord uit het kind te krijgen. Verschillende opties bespraken we. Van buitenlands kind, ontsnapt aan mensensmokkelaars, tot een vorm van autisme die contact onmogelijk maakte. In die impasse belden wij de politie.

Drie agenten kwamen en onderzochten de rugzak van de jongen. Dat leverde een Nederlandse voornaam, drie koeken, een zaklamp en een gevulde portemonnee op. Alles wees op een gepland vertrek. Maar ook met de politie sprak hij niet en dus ging hij mee naar het bureau. Eindelijk kwam het hoge woord eruit. Zijn plan om van huis weg te lopen. De ruzie die eraan voorafging en wat er toen fout ging in zijn hoofd. Nietsvermoedende ouders in diepe rust kregen hun kind om twee uur terug. Wat zullen zij geschrokken zijn. Maar stel dat het wel gelukt was. Weglopen naar de bossen, ongezien en onbeschermd. Welke types kom je daar tegen in de nacht? En hoe trek je dat als ouders? Gelukkig eindigde deze reis bij buurman en buurman. De een keek niet weg. De ander trok een verwoestende sprint. Ik mag er dan best eng uitzien, toch heb ik wel iets. Met dat verloren schaap.

Joost Smit is predikant van de Ontmoetingskerk (GKv) in Amersfoort-Vathorst.

*... want zij waken over uw leven ...
(Hebreeën 13:17)*

Lijfwachten van de ziel

Het is maar een klein stukje tekst waar ik bij stil wil staan. De schrijver van de brief aan de Hebreëen houdt de christenen in zijn tijd voor hoe zij met de leiders in hun geloofsgemeenschap hebben om te gaan. 'Gehoorzaam uw leiders en schik u naar hen, want zij waken over uw leven', zegt de schrijver. Waar hebben wij leiders voor nodig in de kerk en wat voor leiders hebben wij nodig?

tekst **Maurits Oldenhuis**

Misschien ben je ouderling, misschien ben je predikant, diaken of maak je in een andere functie deel uit van het leiderschapsteam in je kerk, misschien ben je 'gewoon' gemeentelid en vraag je je weleens af waarom we eigenlijk voorgangers, leiders of ambtsdragers in de kerk hebben. Het is goed om daarover te blijven nadenken: wat is de plek en rol van ambtsdragers en leiders in de kerk? En ook als je zelf een leidinggevende functie hebt: wie ben ik en wat kom ik doen? De Bijbel biedt een schat aan inspiratie en duiding. Ik hoop daar in dit artikel iets van te laten zien, of je nu leider en ambtsdrager bent in de kerk, of dat je als gemeentelid leiding ontvangt.

Lijfwacht

Aan wie denk je bij iemand die waakt over jouw leven? Het zou niet gek zijn om te denken aan een lijfwacht. Dat is bij uitstek iemand die waakt over je leven. Veel belangrijke geachte personen hebben een lijfwacht. De koning bijvoorbeeld zal nergens in het openbaar verschijnen zonder dat er lijfwachten in de buurt zijn. Het is hun werk om alert en waakzaam te zijn, goed op te letten en meteen in te grijpen zodra er gevaar dreigt. Een lijfwacht is een eigentijdse associatie die goed past bij Hebreëen 13:17.

Bijbels gezien valt er nog wel meer over te zeggen. Al in het Oude Testament kom je de figuur van de wachter tegen. Zoals in Psalm 130 de wachter die verlangend uitziet naar de morgen, want dan zit zijn dienst erop en kan hij naar bed. In de steden van toen waren er mensen nodig die de wacht hielden op de muren van de stad. Als ieder-

een sliep, bleven zij wakker en waakzaam en waarschuwend ze als er gevaar dreigde (zie ook Psalm 127).

Ook Ezechiël werd als profeet van God tot een wachter aangesteld over het volk (Ezechiël 3:16). Het was een roeping met grote verantwoordelijkheid: hij moet de wacht houden over het volk van God, hij moet ingrijpen als ze met elkaar de verkeerde kant op gaan, hij moet hen op de goede weg houden.

>> Als iedereen sliep, bleven zij wakker en waakzaam <<

In het boek Jesaja figureert de wachter op weer een andere manier. In Jesaja 62:6 belooft God wachters te zullen neerzetten op de muren van Jeruzalem, die tegen de mensen zullen blijven zeggen – het is de tijd van de ballingschap – dat God met zijn redding zal komen, dat God zijn volk niet vergeet. De wachter biedt hoop, omdat hij Gods redding ziet naderen.

De functie van wachter over het volk blijkt terug te gaan tot op God zelf. In Psalm 121 heet God zelf 'de wachter van Israël', die niet sluimert of slaapt. God is uiteindelijk degene die over het leven van zijn mensen de wacht houdt, hun komen en gaan beschermt en bewaart.

>>

Laat dat allemaal eens meetrillen in dat zinnetje: 'want zij waken over uw leven'. Wij hebben leiders in de kerk nodig die over ons de wacht houden, die alert en waakzaam zijn, die waarschuwen bij gevaar, alarm slaan als het de verkeerde kant op gaat, maar die ook onder ons en in ons het perspectief op redding levend houden, die ons verder laten kijken dan de kale werkelijkheid van nu. Leiders in de kerk zijn lijfwachten van de ziel, mensen die in het klein doen wat God in het groot doet: zijn volk beschermen, begeleiden. God is zuinig op ons, we zijn kostbaar in zijn oog. Hij zorgt voor lijfwachten die waken over ons leven.

Hartbewaking

Misschien zie je het niet meteen voor je, de ambtsdrager als lijfwacht? Van die potige bodyguards die om de gemeente heen zwermen? Je mag ook aan hartbewaking denken. Die afdeling in het ziekenhuis waar met bijzondere en intensieve zorg de conditie van je hart in de gaten wordt gehouden, of bewaakt. De mensen van de hartbewaking doen aan een bijzondere vorm van 'waken over je leven'. Ook daarin zie ik een beeld voor het leiderschap in de kerk. De leiders van de kerk zijn mannen en vrouwen die zich voor een tijd willen inzetten voor de hartbewaking van de gemeente. Niet in fysiek opzicht uiteraard, maar in geestelijk opzicht.

Ik kwam een tekst tegen die precies deze vorm van hartbewaking onder woorden brengt. In 2 Korintiërs 11 schrijft Pau-

lus over hoe hij bezig is geweest in de gemeente van Korinte. Paulus kreeg er zware kritiek te verduren. In 2 Korintiërs 11 verdedigt hij zich als het ware en zegt hij: 'Ik waak over u zoals God over u waakt. Ik heb u aan één man uitgetrouwelijk, aan Christus, en ik wil u als een kuise bruid aan Hem geven' (2 Korintiërs 11:2). Hartbewaking pur sang! Ik wil jullie voor Jezus bewaren, zegt Paulus, niet voor mezelf, alsof het om mij te doen is. Nee, ik wil dat jullie Hem gaan liefhebben, dat jullie als gemeente met Hem verbonden raken en blijven, en daar heb ik alles voor over. Zo is Paulus een lijfwacht van de ziel geweest in Korinte.

>> Mannen en vrouwen die ons samen houden bij de kern, bij Jezus <<

En zulke leiders zijn en blijven er nodig. Niet als bewakers van onze tradities, conventies en gebruiken, niet om de boel koste wat het kost bij elkaar te houden, en al helemaal niet om in het midden van de gemeente de kool en de geit te sparen. Nee, als hartbewaking: mannen en vrouwen die ons samen houden bij de kern, bij Jezus, die erop alert zijn of wij met elkaar onze roeping om Hem te volgen nog trouw blijven, en die ingrijpen als wij onze missie verzaken. Dat is het 'waken over uw leven', waarvan zij volgens Hebréeën 13:17 rekenschap zullen moeten afleggen.

Geef ruimte

Maar stel je nu eens voor: de koning laat zich niet bewaken, de patiënt op de hartbewaking wil af van de monitors en de zorg. Daar zouden ze vooral zichzelf mee hebben. Als er in Hebréeën 13:17 staat: 'Gehoorzaam uw leiders en schik u naar hen', dan stuit ons dat snel tegen de borst. Wij zijn toch geen kleine kinderen meer! Nee, zeker niet, maar wel kinderen van God, mensen op wie Hij zuinig is. Ons leven telt voor Hem. Onze 'gezondheid' vindt Hij van groot belang. Hij geeft lijfwachten voor onze ziel, bewakers van onze verbinding met de Heer Jezus. Willen zij kunnen doen wat ze moeten doen, dan hebben ze ruimte nodig. Ruimte van jou en van mij. Stel je open. Laat hen met je mee oplopen. Gun hun een blik bij jou van binnen. Zodat ze de wacht kunnen betrekken bij je ziel, en in jouw leven kunnen doen aan hartbewaking.

Maurits Oldenhuis is predikant van Het Bakken (GKv) in Bergschenhoek.

Om over na te denken of door te praten

1. Hoe kijk jij aan tegen de leiders en/of ambtsdragers van je kerk? In hoeverre ervaar jij hen als een lijfwacht van jouw ziel?
2. Wat betekent het in de praktijk om als ambtsdrager of leider in de kerk een 'lijfwacht van de ziel' of een 'hartbewaker van de gemeente' te zijn? Welke dingen doe je dan wel en welke niet?
3. Zie jij jezelf functioneren als 'lijfwacht van de ziel' of als 'hartbewaker van de gemeente'? Waarom wel of niet?
4. Om te kunnen doen wat ze moeten doen, is het belangrijk dat jouw geestelijke leiders de ruimte krijgen, ook van jou. In hoeverre geef jij hun die ruimte?
5. Wat moet er blijven, wat moet er verdwijnen, wat moet er veranderen, bij jezelf, bij de ambtsdragers in de kerk of in de kerk als geheel, om mogelijk te maken waar het in Hebréeën 13:17 over gaat: ambtsdragers en leiders die lijfwachten van de ziel zijn, hartbewakers van de gemeente, en een gemeente die hen daartoe in de gelegenheid stelt?

VERTELLEN OVER GODS GROTE DADEN IN DUITSLAND

IN HET LAND VAN LUTHER IS EEN KLEINE THEOLOGISCHE OPLEIDING: HET REFORMATORISCH-THEOLOGISCHES PREDIGERSEMINAR (RTS) IN HEIDELBERG. ACADEMISCH ONDERWIJS VOOR JONGE MENSEN DIE GRAAG WILLEN VERTELLEN OVER JEZUS CHRISTUS. HET IS OOK ECHT NODIG: IN DUITSLAND IS ER GEEN ANDERE MOGELIJKHEID OM EEN GEREFORMEERDE OPLEIDING TE VOLGEN.

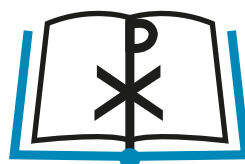
STUDENTEN VINDEN NA HUN OPLEIDING WERK ALS VOORGANGER VAN EEN GEMEENTE, O.A. IN BERLIJN. SOMMIGE STUDENTEN DOEN NU PROMOTIEONDERZOEK AAN EEN ANDERE THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT, ZOALS DE TU IN APELDOORN.

HET RTS IS COMPLEET AFHANKELIJK VAN GIFTEN EN HEEFT DAARAAN DRINGEND BEHOEFTE.

WILT U DIT WERK STEUNEN, DAN IS UW GIFT VAN HARTE WELKOM. DE STICHTING VRIENDEN VAN HET RTS ZORGT ER VOOR DAT UW GIFTEN DIRECT BIJ HET RTS TERECHT KOMEN. DE STICHTING IS ANBI GEREgistREERD.

DONATIE KAN VIA DE WEBSITE
WWW.VRIENDENVANRTS.NL OF OP
BANKNR.: NL91 ABNA 0547 5808 00
T.N.V. ST. VRIENDEN RTS

De AVG, je kunt er niet omheen

De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) is per 25 mei van kracht geworden. Er wordt in de kranten en op televisie veel aandacht gegeven aan de gevolgen ervan. Maar welke gevolgen heeft het voor de kerken? Wat moet je er als kerk mee? En ook: wat betekent de AVG voor mij als gemeentelid?

tekst **Bert de Jong**

De AVG gaat over de privacy. De verordening regelt hoe we met de persoonlijke gegevens van mensen moeten omgaan. De AVG is Europese regelgeving en vervangt onze huidige privacywetgeving. Sinds 25 mei is de wet van kracht en moet iedere organisatie (en dus kerk) klaar zijn met de invoering. Het is daarom zaak om goed te kijken wat er al wel en wat nog niet geregeld is.

De AVG maakt een onderscheid in twee soorten persoonsgegevens. Enerzijds de algemene gegevens, zoals naam, adres, email en telefoonnummer. Anderzijds de bijzondere gegevens, zoals medische

gegevens, BSN, etnische afkomst, politieke voorkeur, godsdienst, seksuele voorkeur en financiële gegevens. Vooral de bijzondere gegevens vragen om extra zorgvuldigheid. Voor een kerk is duidelijk dat het voor alle leden gaat om juist die bijzondere gegevens.

Niet zomaar

Als kerk moet je goed bekijken welke gegevens van de gemeenteleden je hebt vastgelegd. Dat vastleggen mag alleen met toestemming en je mag alleen die gegevens vastleggen die nodig zijn. De AVG schrijft voor dat er een directe relatie moet zijn tussen het doel van de vastlegging en de gegevens zelf. Dit heeft vergaande consequenties; de ervaring leert dat mensen de reikwijdte van de AVG snel onderschatten. Het invoeren van deze regelgeving kost echt tijd en is zeker niet gratis. Je kunt niet langer zomaar een ledenlijst printen en uitdelen aan de leden. Je kunt niet zomaar informatie over leden in het kerkblad vermelden als zij daar niet vooraf toestemming voor hebben gegeven. Ook is nodig dat goed gekeken wordt naar de opzet van de kerkelijke administratie en wie welke informatie kan inzien.

Openbaar

Als kerk heb je een registerplicht. Dat wil zeggen dat je moet opschrijven welke informatie je van personen hebt vastgelegd en waarom je dat doet. In dit register moet ook staan welke mensen deze informatie kunnen inzien en wat zij daarmee mogen en kunnen doen. Dit register is openbaar, zowel voor kerkleden als voor de toezichthouder, de Autoriteit Persoonsgegevens. Daarnaast moet een zogenoemd privacy statement gemaakt en gepubliceerd worden. Daarin wordt vermeld hoe je als kerk omgaat met de persoonsgegevens. Omdat een kerk te maken heeft met volgens de AVG 'bijzondere gegevens', is het belangrijk om ook daarover iets te zeggen in het statement, dat goedgekeurd moet worden door de plaatselijke kerkenraad.

Vergetelheid

De AVG geeft aan consument, klant, donateur en kerklid een aantal rechten. Je hebt altijd het recht van inzage. Iedere organisatie is dus verplicht jou te laten zien welke informatie van jou beschikbaar is. Je mag die informatie wijzigen, dat is het recht van rectificatie.

Nieuw is het recht op dataportabiliteit. Dit betekent dat je aan de ene organisatie kunt vragen om jouw gegevens te verstrekken aan een andere organisatie. Dit moet dan gebeuren.

>> Je mag vragen om 'vergeten' te worden <<

Nieuw is ook het recht van vergetelheid. Als je in het verleden je lidmaatschap had opgezegd of je steun aan een goed doel had stopgezet, liet de organisatie nog altijd je persoonsgegevens in het systeem staan. Dat mag niet meer. Als je vraagt om 'vergeten' te worden, dan moeten al je persoonsgegevens daadwerkelijk worden verwijderd. Voor dit recht op vergetelheid gelden wel enkele uitzonderingen, vooral als er sprake is van financiële gegevens. Dan gaan fiscale regels voor. Wat ook niet kan, is dat je uitgeschreven wordt uit bijvoorbeeld het doopregister.

Foto-impressie

Kan er nog een foto van de voorganger in het kerkblad geplaatst worden? Mag een kerkdienst op internet gezet worden? Is het toegestaan om een foto-impressie van een gemeentezondag te publiceren? Feitelijk geldt hiervoor één antwoord: nee, dit mag niet zonder voorafgaande toestemming. Voor het plaatsen van een foto in het kerkblad of op de site is zelfs *schriftelijke* toestemming nodig. En het uitzenden van een kerkdienst via internet kan alleen als de mensen die in beeld komen daar toestemming voor hebben

gegeven. Je kunt dat praktisch regelen door voor de dienst aan te geven welk gedeelte van de kerk in beeld komt en welk gedeelte niet. Wees hierover duidelijk. En denk vooraf ook aan betrokkenen bij kerkelijke activiteiten, zoals gastpredikanten, doopouders, mensen die belijdenis doen, leden die als ambtsdrager actief zijn, de koster. Ook als je mensen alleen via een zogenoemde inlog laat meekijken, is het verstandig om vooraf te overleggen hoe mensen in beeld worden gebracht. Hierbij geldt de regel dat mensen ook achteraf bezwaar kunnen maken dat ze in beeld zijn. Dat bezwaar moet je als kerk honoreren.

Website

Iedere kerk heeft op de website een ANBI-pagina. Het is nodig om nu ook een AVG-pagina te maken, waarop de kerk het eigen privacy statement plaatst en aangeeft wat gedaan wordt in het kader van de AVG. Op dezelfde pagina kunnen afspraken vermeld worden rond het uitzenden van de kerkdienst. Het is handig om daar ook een mailadres te vermelden waar mensen om meer informatie kunnen vragen. Op deze manier ben je duidelijk in je communicatie.

Advies

De AVG heeft impact, veel meer dan we denken. Het risico is dat we als kerken die impact onderschatten. Doe dit niet: er is werk aan de winkel en het is nodig om de zaken goed te regelen. In dit artikel konden niet alle aspecten aan bod komen: de AVG heeft bijvoorbeeld ook te maken met hoe je de ICT inricht en met je afspraken met de drukker van het kerkblad. Aarzel niet om advies te vragen. Hiervoor kun je meestal terecht op de website van het landelijke kerkgenootschap. En ook die heeft zelf met de AVG te maken.

Bert de Jong is projectmanager en adviseert kerken en organisaties bij zaken als fondswerving, management en ook de AVG (www.projectperfect.nl).

Organisatieadviseur Ad van der Lugt:

‘Ik mag nu in vrijheid leven. Wat een rijkdom!’

Voor Ad van der Lugt is de wereld een speeltuin. Als je die metafoor doortrekt, zit hij het liefst in de ontdekhoek van die tuin: een zandbak waarin je de mooiste dingen opgraaft en deelt met anderen. Dat is waar hij voor en uit leeft: verwondering, verbinding en samen oplopen in de reis naar huis, naar God.

tekst **Elze Riemer** beeld **Jaco Klamer**

Als organisatieadviseur werkt Ad van der Lugt voor zowel de brandweer als het Steunpunt KerkenWerk. Bij beide werkgevers is hij bezig met het effectief en efficiënt blussen van brandjes. Hoewel hij dit graag doet, zou hij nog liever preventief bezig zijn. Zeker bij het Steunpunt KerkenWerk. Hij vindt het verdrietig om te zien hoeveel er intern misgaat in kerken. Als adviseur en bedrijfskundig professional begeleidt hij predikanten en kerkenraden. Vooral wil hij kerkenraden helpen om hun verantwoordelijkheid te nemen in het kader van personeelszorg. Een gesprek over wie hij is, zijn visie – op zijn werk, de kerk, op christen zijn en de wereld – en over de passie die daaraan ten grondslag ligt.

Wat betekent het voor jou om christen te zijn?

‘Het is voor mij vanzelfsprekend. Ik kan eigenlijk niet anders. Aan het bestaan van God heb ik nooit getwijfeld. Ook niet aan of ik Hem wil volgen. Niet dat ik het nooit moeilijk heb gehad. Natuurlijk ken ik ook periodes dat het niet goed gaat. Ik heb een burn-out gehad, en anderhalf jaar geleden ben ik ziek geweest, darmkanker. Maar het bracht geen geloofstwijfel. Wel heel veel roepen naar God, dat ik nog niet dood wil. Ik heb namelijk op één of andere manier toch het idee dat het na je dood gedaan is met de vrijheid die je hier kent, tot de opstanding dan. Ik wil graag nog van die vrijheid genieten en daarin anderen meenemen.

Ik wil graag hier in dit leven en in deze wereld nog kind van God zijn in contact met anderen. En gelukkig mag ik nog even. Twee weken geleden ben ik nog

Ad van der Lugt (59), geboren in Berkel en Rodenrijs, is opgeleid als chemisch analist. Later werkte hij bij de politie en volgde hij diverse gedragswetenschappelijke opleidingen. Als organisatieadviseur werkt hij onder meer voor Steunpunt Kerkenwerk, het centrum dat de kerken binnen de CGK, de GKv en de NGK adviseert als het gaat om goed werkgeverschap. Ad van der Lugt is getrouwd en woont in Zwolle.

weer geopereerd. Boos word ik hier helemaal niet van, zulke dingen gebeuren nu eenmaal. Ik denk dan vooral: gelukkig is God er.'

Wat houdt dat in: kind van God zijn?

'Voor mij persoonlijk betekent het: als reiziger in dit leven op weg zijn naar huis, naar mijn Vader, al wandelend met Jezus. Eigenlijk net zoals de Emmaüsgangers. Terwijl zij op weg zijn naar Emmaüs sluit Jezus zich bij hen aan, "maar hun blik werd vertroebeld zodat ze Hem niet herkenden" (Lucas 24:16). Ze herkenden Hem dus niet als Jezus. Zo zie ik dat ook in mijn leven. Ik ben onderweg en Jezus loopt met mij mee, ook al zie ik Hem niet; Hij is in de mensen om mij heen. Hoe mooi is dat? Kind zijn van God betekent voor mij ook leven vanuit verwondering en verbazing. Er ligt zo veel moois in dit leven besloten, elke keer word ik daar weer enthousiast van. Wat dat betreft is het leven net een speeltuin. Ik zie het zo: Jezus heeft ons uit de ballingschap bevrijd. Dan mag ik nu dus in vrijheid leven. Wat een rijkdom! Laten we daar wat moois mee doen.'

>> 'Jezus is in de mensen om mij heen. Hoe mooi is dat?' <<

Hoe vertaal je dat enthousiasme naar je werk voor Steunpunt KerkenWerk?

'Een kerk zou een plek moeten zijn waar christenen bemoedigd worden en geïnspireerd raken om vervolgens buiten te spelen, de wereld in te gaan. Dat is wat mij ten diepste drijft. Kom op, die kerk uit! Tegelijkertijd is de praktijk weerbarstig. Er gaat veel energie zitten in interne problemen en thema's, waardoor het belang van naar buiten gaan lijkt weg te

Ad van der Lugt: 'God is weer koning van zijn schepping. Nu al. Waar zijn de vrije mensen, waar is het enthousiasme omdat we vrij zijn?'

vallen. We praten veel over binnen en gaan te weinig naar buiten. Dat geluid klinkt te weinig. We doen onszelf daarmee ondertussen wel tekort. Er ligt zo veel moois op ons te wachten, we zien het niet en ontdekken het niet. Het roer moet om. Dat lukt alleen als dit verhaal veel en vaak wordt verteld. Het verhaal van de wereld in, Gods schepping in. Een schepping met heel veel ruimte en vrijheid. Heel de wereld moet het weten! Ondertussen ben ik druk bezig met het blussen van brandjes, omdat er intern van alles misgaat. Soms lijkt ik de enige te zijn die ziet dat het roer om moet. Dat vind ik jammer.'

Het klinkt ook eenzaam.

'Dat klopt. Ik kan daar ook echt verdrietig van worden. Juist omdat het zich op zo'n fundamenteel niveau afspeelt. Die vrijheid waar ik het over had, zie ik zelden terug. We leven na Goede Vrijdag! God is weer koning van zijn schepping. Nu al.

Waar zijn de vrije mensen, waar is het enthousiasme omdat we vrij zijn?'

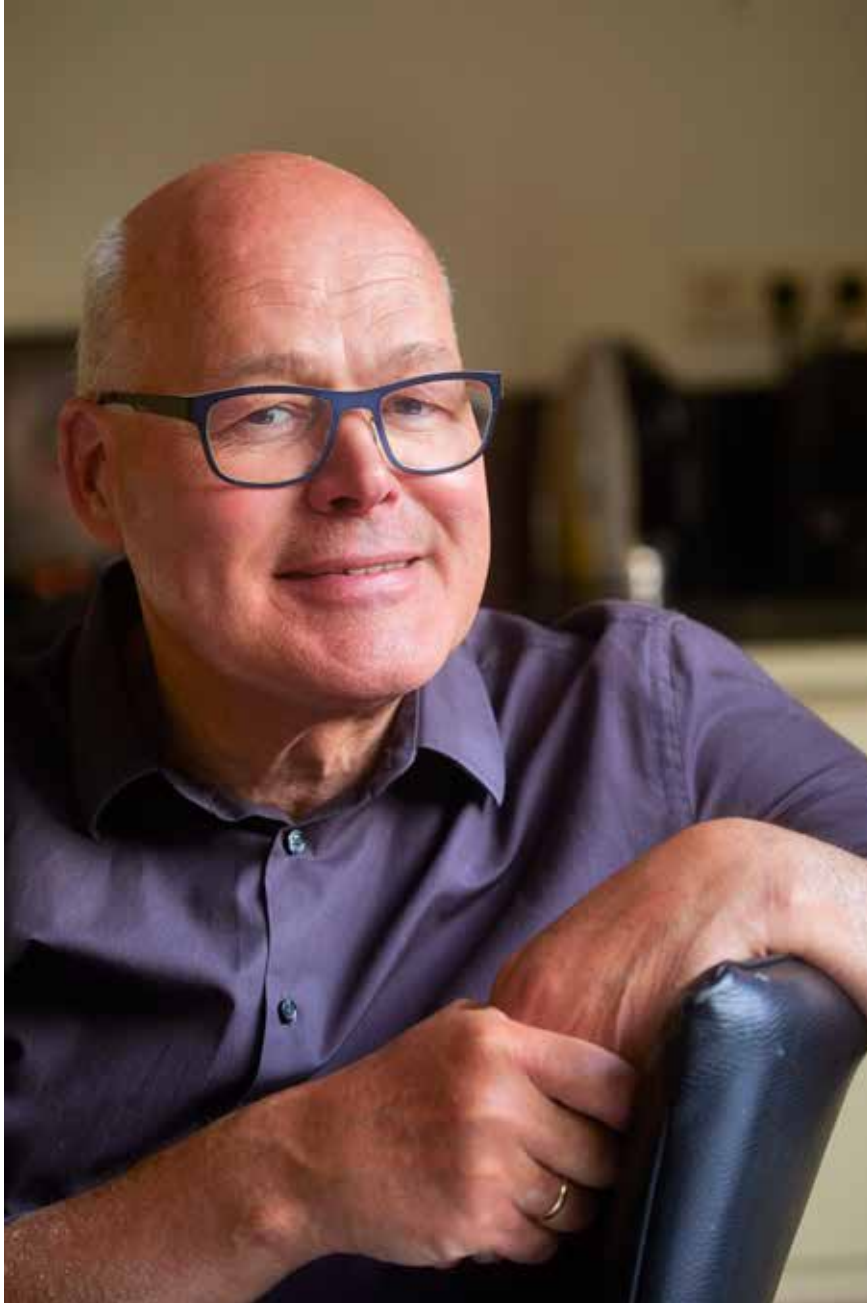
En gooi je dan het bijltje erbij neer?

'Nou, ik kan dit sowieso niet alleen. Kijk, als we het concreet maken zou ik het liefst het kerkgebouw verkopen en doorgaan in kleine kringen. Sterker nog, ik zou het wel goed vinden om weer helemaal opnieuw te beginnen. Maar zo werkt het op landelijke schaal natuurlijk niet. Ik zie het instituut kerk als beperkend; het zijn de muren die ons ervan weerhouden om daadwerkelijk naar buiten te gaan.'

Toch ben je de brandjes in dat gebouw aan het blussen. Waarom laat je het dan niet afbranden, zodat de mensen wel naar buiten móeten?

'Ja, dat zou een manier zijn. Maar wel een weinig constructieve. Er komen dan een heleboel mensen onder het puin te liggen en dat lijkt mij niet de bedoeling.

>>

Ad van der Lugt: 'Het gaat mij om de verbinding, het samen ergens aan werken. Ik ben op zoek naar die energie, naar die beweging.'

Dan komt er niemand meer naar buiten. Ik ben op zoek naar andere manieren om de beweging van binnen naar buiten in te zetten of te versterken. Uiteindelijk moet je roeien met de riemen die je hebt. Voor mij betekent dit dat ik inzet op preventieve maatregelen om brand te voorkomen en ideeën om in beweging

te komen, binnen de structuren die er nu zijn.'

Hoe geef je dat preventieve vorm?

'Ik probeer open te zijn over de dingen die ik tegenkom en over wat je aan de voorkant kunt doen om het beter te regelen, om zo die brandjes te voorkomen.

Het wordt tijd dat we die brandjes voor zijn. Eén veroorzaker heeft te maken met dominees die vastlopen in hun werk, om allerlei redenen. Dit moeten we veel serieuzer nemen en beter begeleiden. Wat ik de kerken hierin zou gunnen, is dat de kerkenraad de leiding krijgt en dat de dominee alleen een adviserende functie heeft in het geheel – en dan vooral op het pastorale vlak, op de prediking en de catechese. Dat is een preventieve slag die je kunt maken als kerk. Een andere veroorzaker, die daarmee verbonden is, is hoe de kerkenraad omgaat met het personeel in de kerk: de dominee, de koster, de pastoraal werker enzovoort. Het zou zo goed zijn als ze zich als een zorgvuldige werkgever tot hen verhouden. Een wat meer bedrijfskundig model, met meer aandacht voor een gezond hr-beleid, zou de kerk echt goed doen.'

Je zei zojuist dat je het liefst opnieuw zou beginnen. Waar komt dat eigenlijk vandaan?

'Vooral vanuit mijn eigen ervaring. Een grote logge kerk, dat werkt gewoon niet meer voor mij. Ik hoor geen vragen naar nieuwe en frisse ideeën. Ik heb het idee dat het oude meubilair opnieuw geschuurd en gelakt wordt en meer niet. Dat is voor mij niet genoeg. Ik houd er erg van om nieuwe dingen te doen, ik kan slecht tegen elke dag hetzelfde – dat speelt ook mee.'

Wat let je om weg te gaan en ergens opnieuw te beginnen?

'Dat is een goede vraag. Ik denk vooral een concreet iets om naartoe te gaan. Weggaan omdat iets je niet zint, is niet zo'n goed idee. Weggaan omdat je ergens heen wilt, omdat je ergens warm voor loopt, wel. Begrijp me niet verkeerd: het gaat mij er niet om de vorm of de contouren concreet te krijgen van dat opnieuw beginnen. Het gaat mij om de verbinding, het samen ergens aan werken. Ik ben op zoek naar die energie, naar die beweging.'

Schaamte

Wie is God voor jou in dit alles?

'Schepper, Vader, koning – zo veel! Maar uiteindelijk gaat het "naar God kijken" over emoties. God is mijn hartslag, mijn tranen, of die nu van blijdschap zijn of van verdriet. Als ik de Bijbel lees, die gaat over het verhaal van God en zijn schepping, vind ik het zo bijzonder om te beseffen dat jij en ik een plek hebben gekregen in die schepping. Dat we gezien worden, belangrijk zijn. Dan ervaar ik zo veel vreugde en vrijheid. Met dat verhaal zou ik wel op stap willen, met een lekenpreek bijvoorbeeld: dat jij, ongeacht wat je mee hebt gemaakt of wie je bent, gezien wordt. Als je mijn vrouw of kinderen zou vragen wie ik ben, dan zouden zij zeggen: een man met een verhaal. Nou, dit is mijn verhaal. Voor mij persoonlijk, maar ook wat ik aan anderen door wil geven. En dat doe ik in zekere zin ook in mijn werk; in de contacten die ik heb, probeer ik mensen te laten merken dat ze echt gezien worden.'

>> 'Een wat meer bedrijfskundig model, met meer aandacht voor een goed hr-beleid, zou de kerk echt goed doen' <<

Het leven is net een speeltuin, zei je eerder. Wat zou je hierin willen nalaten?

'Als je even doordenkt in die metafoer is het eerste woord waar ik op kom: een ontdekhoek. Een zandbak waarin van alles verstopt ligt en waarin we gaan graven, samen. Op een gegeven moment vind jij of ik iets moois en we roepen anderen erbij: "Kijk eens wat ik hier heb, zullen we er samen mee spelen?" Het gaat mij om het leven vanuit die verbazing en verwondering over wat er allemaal besloten ligt in het leven. Ik hoef niet iets concreets na te laten. Daar gaat het me niet om. Voor mij gaat het om de ontdekkingstocht, die wij, door Jezus, in vrijheid en met het enthousiasme van een kind mogen aangaan. Kom, naar buiten! Die prachtige wereld in.'

Elze Riemer is journalist en godsdienstwetenschapper.

Kortgeleden was ik op een studiedag over het verschil tussen schaamtecultuur en schuldcultuur. Er wordt soms gesteld dat de Bijbel geschreven is in een cultuur waarin eer en schaamte een grote rol spelen, zoals vandaag nog in het Midden-Oosten. En dat we daarom het evangelie moeten leren zien als antwoord op de vraag: wat moet ik met mijn schande? Dus weg bij het schuldparadigma van Luther: hoe vind ik een genadig God?

Gevoeligheid voor dit verschil is goed, zeker nu er mensen uit dergelijke culturen tot ons komen. Voor communicatie van het evangelie is het nodig aan te sluiten bij wat mensen van huis uit meebrengen. Maar ik geloof dat we wel uit moeten komen bij de vraag naar vergeving van schuld.

>> Het is toch grotere schande als je zoon niet alleen steelt maar ook liegt? <<

Het zal waar zijn dat de cultuur van de Bijbel meer oog had voor relaties en voor het eren van positie of leeftijd. Maar die cultuur is niet meteen normatief. We nemen ook niet het patriërchaat uit de Bijbel over. Ik zeg daarmee niet dat we niks te leren hebben over hoffelijkheid en respect voor positie of ervaring. Wij platlanders vallen zelfs vergeleken met andere westerse landen uit de toon.

Tegelijk leidt de Bijbel ons weg van een schaamtecultuur naar een schuldcultuur. Geloof in God vormt het geweten. In morele opvoeding is primair de vraag of iets goed of verkeerd is, niet of ik ontdekt kan worden. Dat is toch anders dan het Marokkaanse diefje dat niet kan bekennen zolang zijn vader in de rechtszaal zit, omdat die anders te schande wordt gemaakt. Ik denk dan: het is toch grotere schande als je zoon niet alleen steelt maar ook liegt? Maar zo voelt dat dus niet.

Geloven in God die ons van binnen en van buiten kent is uit. Mede door sociale media zie ik onze cultuur opschuiven in de richting van een schaamtecultuur.

Vroeger leefde je met het besef dat God je zag. Nu sta je voor je het weet te kijk op internet. Maar anders dan God: internet vergeet en vergeeft niet.

Dick Westerkamp is predikant van De Lichtboog (NGK) in Houten.

Avondmaal met kinderen

Mijn oudste zoon was 13 toen hij vroeg wanneer hij mee mocht doen met het avondmaal. Dat hebben we hem zelf laten navragen bij zijn catecheet. Na een paar gesprekken met de predikant kon hij aanschuiven bij de belijdeniscatechese. Een jaar later deed hij belijdenis en zo mocht hij vanaf zijn veertiende deelnemen aan het avondmaal.

Agenda

- 26 mei (Arnhem): EO Jongerendag, met als thema 'Walk on water'. Zie beam.eo.nl/eo-jongerendag.
- 21-27 juli 2018 (Liempde, Noord-Brabant): New Wine NEXT, het jongerenprogramma van New Wine. Zie next.new-wine.nl.
- 28 juli-4 augustus (Oldenburg, Duitsland): TeenStreet 2018, een christelijk evenement voor tieners. Zie www.om.org/teenstreet/nl_NL.

- 30 juli-3 augustus: HGJB Barrelrace. Een roadtrip door Europa voor 18+-jongeren met opdrachten en een wedstrijdelement. Zie www.hgjb.nl/werken-met-jongeren/actueel/bericht:30-7-tm-3-8-barrelrace-door-europa.htm.

tekst **Paul Smit**

In onze gemeente is het niet gebruikelijk dat kinderen en tieners belijdenis doen en deelnemen aan het avondmaal. Bijzonder eigenlijk als je bedenkt dat Luther kinderen vanaf een jaar of zeven daarvoor geschikt vond; Calvijn dacht trouwens aan een jaar of tien. In de vroege kerk tot in de tijd van de Reformatie was dit ook gebruikelijk. Pas in de achttiende en negentiende eeuw schoof de leeftijd in de gereformeerde traditie richting 18 jaar of ouder. Het sloeg zelfs door naar avondmaalsmijding door volwassenen die al belijdenis gedaan hadden. Dit zijn een paar van de constateringen van Peter Sinia, predikant van de NGK Ede, in zijn recente proefschrift *From the least to the greatest*. Daarin worden de geschiedenis van en alle hedendaagse argumenten rond het deelnemen van kinderen aan het avondmaal in de gereformeerde traditie besproken.

Kernvraag

Zoals blijkt uit het voorbeeld van mijn eigen zoon ben ik voorstander geworden van het deelnemen van jonge mensen aan het avondmaal. In mijn ogen gaat het bij het deelnemen aan het avondmaal vooral over de vraag: wanneer is iemand in staat zichzelf te toetsen of de deelname aan het avondmaal oprecht is? In de tekst van

1 Korintiërs 11 wordt deze vraag gesteld aan volwassenen die zichzelf vol eten en drinken tijdens de maaltijd van Jezus en daarbij de armen uit de gemeente buitensluiten. Het gaat daar niet over de vraag of kinderen mogen deelnemen aan het avondmaal. En toch is deze tekst in de gereformeerde traditie bepalend geworden voor de vraag of kinderen wel of niet mee mogen doen aan het avondmaal. Peter Sinia doet op basis van zijn onderzoek de aanbeveling om in gesprek te gaan over wat een gepaste afstemming is van de leeftijdsfase en het begripsniveau. Binnen het onderwijs zijn verschillende modellen van leerniveaus voor handen, bijvoorbeeld de taxonomie van Benjamin Bloom (zie Media/tips). In mijn ogen biedt deze afstemming van leeftijdsfase en begripsniveau genoeg mogelijkheden om het avondmaal zonder leeftijdsbeperkingen te vieren. Daarbij krijgen alle deelnemers – kinderen, tieners, jongeren of volwassenen – op hun eigen niveau uitleg en toelichting over het uitgangspunt dat het eten van het brood en het drinken van de wijn (druivensap) ons met Christus en met elkaar verbindt en een serieuze zaak is, reden waarom we onszelf toetsen voordat we avondmaal vieren.

Wanneer is iemand in staat zichzelf te toetsen of de deelname aan het avondmaal oprecht is?

Kinderen

Kinderen toetsen zichzelf aan wat hun ouders wel of niet goed vinden. Ze doen vooral het gedrag van hun ouders na. Het vieren van het avondmaal met kinderen is dan ook met name meedoen met wat de ouders doen. De deelname aan het avondmaal zou je voor kinderen kunnen toelichten met: hiermee laten we zien dat we bij Jezus horen.

Tieners

Tieners toetsen zich nog steeds aan hun ouders, maar ook aan leeftijdsgenoten en voorbeeldfiguren. Afwijken van de groep waarmee een tiener zich verbonden voelt, is beangstigend: stel dat ze me raar vinden en me buitensluiten. Dat kan bij tieners ook meespelen rond het avondmaal. De tiener die bij Christus wil horen voelt zich buitengesloten als hij of zij geen avondmaal mag vieren omdat hij of zij nog niet de belijdenisleefstijd heeft. Ze willen mij niet, dus waarom zou ik hier nog tijd in steken? Het is een veelgehoorde reden voor tieners

om de kerk waarin ze zijn opgegroeid te verlaten en een kerk te zoeken waar ze zich wel welkom voelen. De toelichting bij het avondmaal met tieners zal daarom vooral gericht zijn op het samen doen en het zelf benoemen van wat voor hen belangrijk is.

Jongeren

Jongeren toetsen zichzelf door te kijken naar mensen waarmee ze zich verbonden voelen. Dat kunnen hun ouders zijn, vrienden, of volwassenen die hen als gelijkwaardig behandelen. Gelijkwaardigheid is recht doen aan de verschillen in bijvoorbeeld leeftijd en ervaring, zonder daar een waardeoordeel aan te verbinden. Jongeren beoordelen daarbij vooral of de uitgesproken opvattingen en het concrete handelen (van henzelf en van anderen) met elkaar in overeenstemming zijn. Zeker de huidige generatie jongeren is daar scherp op. De toelichting die je deze jongeren kunt geven bij het avondmaal is dat je handelen moet passen bij wat je vindt. En tegelijk kun je begrip vragen voor het feit dat niet

alles wat je wilt ook altijd lukt. We zijn nu eenmaal feilbare mensen en juist daarom is er voor ons het avondmaal: er is genade en vergeving voor wie faalt.

Samen

Levensfase, levenservaring en ook eventuele (verstandelijke) beperkingen zorgen ervoor dat we allemaal weer anders in het leven staan en vanuit verschillende vormen van bewustzijn deelnemen aan het avondmaal. Die verschillen gelden voor volwassenen onderling net zo goed als voor jonge mensen die zich nog aan het ontwikkelen zijn. En juist vanwege al die onderlinge verschillen maakt het samen vieren van het avondmaal ons allemaal één in Christus.

Paul Smit is jeugdwerkadviseur bij het NGK Jeugdwerk. Met bijdragen van Anko Oussoren, adviseur bij het Praktijkcentrum, en Martine Versteeg, jeugdwerkadviseur bij het NGK Jeugdwerk.

Media/tips

- *From the least to the greatest*, de Engelstalige dissertatie van Peter Sinia, is uitgegeven bij Eburon (Delft) in 2018.
- Denk eens na over de stelling: het deelnemen aan het avondmaal door kinderen, tieners en jongeren is in het doen gelijkwaardig aan het uitspreken van een openbare geloofsbelijdenis door (jong)volwassenen.
- Zie voor een illustratie van de taxonomie van Bloom: goo.gl/5aaSia, en voor een toepassing: goo.gl/U4bPKJ.

De armoedecirkel

‘Zoek maar op...’ Hulpeloos staat François met het Bijbels woordenboek in de hand. Hij begint te bladeren, maar weet niet goed hoe hij het artikel over ‘brieven’ moet vinden. Zijn buurman helpt hem uit de brand: bovenaan de pagina staan de sleutelwoorden. Die staan weer op alfabetische volgorde. Zo kun je een artikel vinden. En even later leest François voor hoe in de tijd van het Nieuwe Testament brieven werden geschreven.

tekst **Jan-Matthijs van Leeuwen** beeld **Jaap Dekker**

François is 60 jaar en predikant van de kerk in zijn dorp. Ook door de moslims daar wordt hij gerespecteerd als een wijs man. Hij kon goed leren en heeft ooit als één van de weinigen zijn middelbareschool-diploma gehaald. En nu is hij weer terug in het klaslokaal. Een oude wens wordt werkelijkheid: François gaat theologie studeren. Maar een woord opzoeken in een woordenboek, dat heeft hij nooit geleerd. En hij is niet de enige.

Shalom

Ik kom François tegen als ik samen met

mijn collega Jaap Dekker gastlessen verzorg aan de Faculté de Théologie Evangélique Shalom in N’djamena, de hoofdstad van Tsjaad. Voor Jaap en mij is het elke keer een grote vreugde zulke lessen te mogen geven. Ontzettend bemoedigend om te zien hoe mannen en vrouwen zich volledig willen inzetten voor het evangelie. De studenten motiveren tijdens de lessen is niet nodig. Het is een spannend gebied, want de islam is hier overal aanwezig. En de grote cultuurverschillen tussen de studenten en ons zijn enorm verrijkend, niet alleen voor hen, maar ook voor ons.

De stichting Evangelie Toerusting Afrika (EvTA) helpt Afrikaanse kerken bij het opleiden van voorgangers. Regelmatig stuurt EvTA Nederlandse gastdocenten naar Afrikaanse theologische instituten. Begin dit jaar doceerden dr. Jaap Dekker en ds. Jan-Matthijs van Leeuwen aan de FATES (Faculté de Théologie Evangélique Shalom) te N’djamena (Tsjaad). Jaap Dekker is predikant en bijzonder hoogleeraar op de Henk de Jong-leerstoel aan de TU Apeldoorn. Jan-Matthijs van Leeuwen werkt voor de missionorganisatie Verre Naasten.

Beelden van de theologische school Shalom en de gastlessen.

Maar één ding blijft lastig: de studenten beschikken lang niet allemaal over de vaardigheden die je van studenten mag verwachten. François weet de weg niet in een encyclopedie. Anderen kijken mistig als ik met een paar lijnen de kaart van Israël op het bord teken. Wat willen die strepen en rondjes eigenlijk zeggen? Sommigen hebben zelfs moeite met Frans, terwijl ze toch allemaal zeker tien jaar in het Frans les hebben gehad.

Krijtje

Deze mannen en vrouwen zijn niet minder slim dan studenten elders in de wereld. Ze zijn arm. Met als gevolg dat ze oneindig veel minder kansen hebben gekregen in hun leven. Armoede is meer dan een aantal spullen niet hebben: minder eten, minder kleren, een slechter huis. Armoede heeft ook een niet-materiële kant en die is misschien nog wel schrijnender dan het gebrek aan materiële welvaart.

In de westerse wereld krijgen kinderen vanaf de wieg de aandacht en zorg die ze nodig hebben. Niet alleen voeding, rust en verzorging, kinderen krijgen ook speelgoed dat bij hun ontwikkeling past en dat hun ontwikkeling stimuleert. Al vanaf jonge leeftijd worden ze opgenomen in een goed ontwikkeld schoolsysteem. Ook daarbuiten krijgen ze allerlei mogelijkheden om zich te ontwikkelen. Persoonlijke ontwikkeling wordt kinderen in de westerse wereld letterlijk met de paplepel ingegoten.

In een land als Tsjaad omringen ouders hun kinderen eveneens met alle liefde en zorg. Maar de mogelijkheden ontbreken om aandacht te geven aan de ontwikke-

ling van kinderen. Vaak moeten ze vanaf jonge leeftijd gewoon meehelpen in de harde strijd om het bestaan. Vooral op de schouders van meisjes worden al op heel jonge leeftijd zware lasten gelegd. Meisjes van 5 of 6 jaar moeten thuis voor het huis houden zorgen, terwijl moeder en vader aan het werk zijn.

>> Anderen kijken mistig als ik met een paar lijnen de kaart van Israël op het bord teken <<

Wanneer de kinderen vervolgens naar school gaan, wordt de situatie er niet beter op. Voor de scholen is maar weinig geld beschikbaar. Veel onderwijzers staan met niet meer dan een krijtje voor klassen van minstens zestig kinderen. Boeken zijn er niet, multimedia zijn van een andere wereld. Het meest trieste is dat deze cirkel vicieus is: slecht opgeleide onderwijzers zorgen voor slecht opgeleide onderwijzers.

Onrecht

Tijdens ons verblijf in Tsjaad ontmoeten we veel getalenteerde studenten. Studenten met een enorme motivatie om zichzelf te ontwikkelen en zich in te zetten in het koninkrijk van God. Het schrijnt dat ze daarvoor maar een fractie van de moge-

lijkheden krijgen die studenten elders in de wereld hebben. Armoede is een veel ernstiger verschijnsel dan het hebben van weinig spullen. Armoede heeft te maken met structuren die mensen klein houden. Armoede is een vorm van onrecht. Gelukkig is er ook hoop. De theologische school Shalom is er een duidelijk teken van. Vijf evangelische kerkverbandjes in Tsjaad werken samen om een predikantenopleiding in de lucht te houden. Studenten komen overal vandaan om zich te laten toerusten. Niet alleen jonge mannen en vrouwen die net van school komen, ook oudere predikanten, zoals François. De omstandigheden zijn enorm lastig. Vaak hebben de kerken te weinig geld om hen te onderhouden en laat de toelage op zich wachten. En toch gaan deze mensen door. Door zelf wat bij te verdienen, dankzij hulp van familie of vrienden, en door zich veel te onzegggen. Dat geldt ook voor de school zelf. Elke keer wanneer wij als gastdocenten Shalom bezoeken, moet de rector, dr. Abel Ngaroulede, even zijn hart luchten. Want hij weet weer niet hoe hij aan het einde van de maand zijn docenten moet betalen. Maar Shalom bestaat inmiddels meer dan dertig jaar – zonder veel buitenlandse financiering. En zo doet de school haar naam eer aan: ze is een teken van vrede. Studenten en docenten worden – ondanks alles – in hun kracht gezet, juist omdat Shalom wil werken vanuit de vrede die niet door mensen wordt bewerkt, maar door God zelf.

Jan-Matthijs van Leeuwen was eerder gemeentepredikant in de GKv en zendeling/docent en werkt nu voor Verre Naasten.

Meedenken met Paulus

Letter en Geest in de bezinning op vrouw en ambt

Dr. Bert Loonstra

Het gesprek over de vrouw in ambtelijke taken in de gemeente leidt vaak tot heftige discussies en loopt niet zelden vast. Gesprekspartners kunnen elkaar niet overtuigen, ook al baseren zij zich op de Bijbel. Uitspraken in de brieven van Paulus spelen een belangrijke rol in de argumentatie. Zijn deze uitspraken betrekkelijk? Leert de Schrift dat de rol van de vrouw door de tijd heen een andere kan worden dan die Paulus in zijn eigen situatie verdedigt?

Bert Loonstra onderzoekt in dit boek Paulus' gedachtegoed. Wat is de grote lijn in zijn denken? Hoe komt hij tot zijn uitspraken over de rol van vrouwen in de gemeente? Deze studie brengt hem tot de conclusie dat trouw aan Paulus niet bestaat in naspreken van diens woorden, maar in een nieuwe toepassing van zijn uitgangspunten.

Buijten & Schipperheijn Motief

www.buijten-motief.nl -260 p., €12,30 -in de boekhandel

Praktijk Licht-Vaardig...

Voor pastorale begeleiding en psycho-sociale hulpverlening met aandacht voor jou, jouw relaties en voor jouw relatie met God. Leren leven en geloven met hoofd, hart en handen.

- Individuele en relatiegesprekken
- Pastorale ondersteuning
- Trainingen (o.a. christelijke Mindfulness)

begeleiding • pastoraat • counseling

Voor info en een vrijblijvend kennismakingsgesprek: www.licht-vaardig.nl

Stichting
"Verpleegkundigen
voor Israël"

Ook uw steun is nodig!

De V.V.I. stelt zich al meer dan **35 jaar** ten doel: Israël helpen met de verpleging van alle bevolkingsgroepen, ongeacht afkomst en overtuiging.

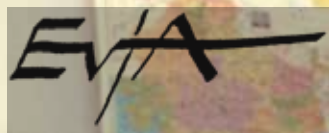
Giften graag op IBAN: NL 97 INGB 0003885840

t.n.v. Penn. VVI, Postbus 476, 3440 AL Woerden

www.verplegingvoorisrael.nl

Geeft u óm Israël, geef dan vóór Israël

Belangrijk dat de EvtA voorgangers van de groeiende kerken toerust!
Dr. Jaap Dekker, NGK, docent EvtA

Help EvtA toerusten!

NL46 RABO 03 3030 3724

www.evtA.nl

Afrika heeft mijn leven veranderd. Gods kerk laat Zijn veelkleurige wijsheid zien. Dr. Egbert Brink, GKv, docent EvtA

Wat bezielt me?

Wat mij bezielt is dat God van mij houdt. Ongeloflijk! Ik zoek bezieling om dat nog beter te kunnen ervaren. Jij ook? Neem een proefabonnement op christelijk magazine OnderWeg.

Ga naar onderwegonline.nl/gratis

Drie maanden gratis, stopt automatisch.

OnderWeg
Inspiratie voor reisgenoten